

Хор

Партитура буття

Сергій ЦУШКО

Київ
Університетське видавництво "Пульсари"

2004

ББК 84.4 УКР6
Ц91

Книжка “Хор” відображає нелегкий духовний поступ особистості в житті, що упродовж останніх років стрімко змінюється. Головна думка поезій — самотня людина беззахисна перед безліччю труднощів, проте знаходить опору, духовно міцніше і зростає в співдружності, яку створюють Хор-родина, Хор-грумада і її найвищий вияв — Хор-народ.

Редактор Д. С. Чередниченко
Рецензент П. П. Засенко

Автор дякує усім причетним до з'яви цього видання — дружнього хору людей, які надихали на створення віршів, допомагали шліфувати рядки, своїми вмiлими руками перетворили задум у реальну живу книгу. Висловлюю щирю вдячність за спонсорську допомогу ЗАТ “Комплексні технологічні системи” (голова правління — Іван Григорович Павленко, директор — Микола Юрійович Скачко, технічний директор — Сергій Михайлович Коломієць).

- © Цушко С. В., 2004
- © М'яковська Н. В., Дерій І. С.,
художнє оформлення та макет, 2004
- © Університетське видавництво
“Пульсари”, 2004

ISBN 966-7671-86-0

*Людство бачиться деревом:
У кожної гілки
Своя пташка,
У кожної пташки
Своя мова.
А разом — дерево.
А спільно — хор.*

Дмитро Чередниченко

ХОР

Есеї

Назви цього неповторного хору ви не знайдете на жодній афіші. Його не пригадає жодний шанувальник хорового співу. Він ніколи не виступав у концертній залі. Більш того — він взагалі не існує у звичайному розумінні цього слова. І все-таки цей хор є. Йому вже багато років. Його розкидано в часі й просторі. Усіх хористів не вдавалося й уже не вдасться зібрати ніколи. Найстаріші його учасники давно лежать у землі, наймолодші ще не народились. Назва цього хору — мій Рід.

Змалку я був свідком його веселих і сумних репетицій, натхнених концертів для самих себе — отже, й для кожного, хто був при цьому. Найчастіше збиралися ми в діда Костя й щоразу співали під його орудою. — О, знову Цушки співають! — казали перехожі, на мить зупинялися біля двору й рушали далі у своїх справах.

Крім діда Костя, у хорі були його діти — мій батько, дядько Петро, тітка Олена та велика бабусина рідня. Сама бабуня Дарина лише підспівувала іншим — тихенько, несміливо, а троє її сестер і двоє братів гучними голосами, здавалося, підіймали в старенькій хаті стелю. Спочатку зацікавленими слухачами, а згодом і учасниками родинного хору ставали й ми — численні онуки. Ми росли, розлігались у світ, та щороку — чи на канікули, чи вже у відпустки — поспішали туди, де хоч на кілька днів збиралась велика гамірна родина; де сміялися й згадували минуле, сумували й розв'язували численні проблеми, сварилися й знову мирились — і над усім цим панувала пісня.

Скільки вже років минуло від пори, коли я вперше приєднав невмілий голосочок до першого в своєму житті хору. Скільки їх потім було!..

Мій дід був псаломщик у сільській церкві. Спів був його роботою: літургії, панахиди, репетиції хору. Хор лисогірської церкви знали далеко за межами села. Приїздили з інших районів. Уночі, бувало, стукали в шибку — треба було тайкома охрестити дитину партійного начальника, який, можливо, завтра кричатиме про “опіум для народу” або й затискатиме дверима пальці, вимагаючи жакхливих свідчень проти свого священика. Коли церкву зруйнували й під бадьорі марші нової епохи скинули з неї хрести і дзвони, дід Кость пішов працювати в колгосп. І невдовзі на польовому стані, в клубі чи десь-інде співав створений ним хор. Хористи й поставили п'єсу “Наталка Полтавка”, в якій дід Кость грав Виборного.

Діда любили — і значною мірою через те, що й у найважчі дні він не давав умерти в людських душах пісні, у часи, коли всі боялись одне одного, гуртував людей для розкутого творчого спілкування. І — нечувана щедрість — голова колгоспу, побачивши якое босого, в латаних штанах обліковця, наказує видати йому черевики й шмат матерії. А ночами шибки здригаються від тихого постукування — помирають старі люди, народжуються діти, треба робити свою вічну справу.

Родинний спів став початковим класом у моєму опануванні хорового мистецтва. Він прищепив любов до пісні, яку не змогли вбити ні шкільний хор з його нецікавим репертуаром та офіційними виступами в святкових концертах, ні одурманення в юні літа пустенькою естрадою. А справжньою школою хорового співу (а може, навіть університетом — бо маю жартівливий диплом про закінчення співочо-естетичного факультету) на довгі роки стала академічна народна капела Київського політехнічного інституту. Тридцять років запальної творчості, щасливого учнівства, вірної дружби пов'язують мене з цим колективом. У 1947-му його заснувала відомий педагог і диригент Лідія Олександрівна Падалко. Із ним працювали визначні майстри хорового співу Віктор Іконник і Галина Горбатенко, Віталій Лисенко. У пору свого студентства в капелі політехніків співали народні артисти України Анатолій Мокренко і Володимир Дубок. Згадуваний диплом хориста-інженера, який урочисто вручали по закінченні вузу, зобов'язував його власника в подальшому активно розпалювати вогні хорового мистецтва. Значна частина капелян так і робила: ще в студентські роки дехто організував факультетські хори, згодом виник хор ветеранів, а потім і капела "Почайна". І це тільки в Києві. А ще голоси випускників, що роз'їхались в усі кінці світу, звучать не в одному хорі — навіть у США.

Одним із найвизначніших хористів усіх поколінь політехнічного був Володимир Чубинський. Для старших — Володька, товариш-гітарист, ініціатор багатьох веселих подій, якому охоче підкорявся хор у позарепетиційний час. Для молодших — Володимир Дмитрович, Ведеч, ветеран капели, поет і композитор, навчитель багатьох цікавих справ — від гри на гітарі, уміння добирати на слух в ансамблі другий і третій голос аж до спільного творення студентських капусників чи аматорських фільмів. Власне, Володимир Чубинський підняв традиційне поняття "хор" на вищий щабель, створив спільність людей різного віку, які не лише залюбки, весело проводили дозвілля, а й робили різні серйозні речі. На наших очах за активної участі кожного створювався Хор-громада зі своїм неформальним кодексом честі, багатими традиціями, цікавою історією.

В роки мого студентства ще не було плейєрів, молодь, як уміла, залюбки співала на вечірках і святкових майданах. І скільки ж людей ставали тимчасовими учасниками нашого веселого гурту, який,

як правило, під орудою того ж Чубинського увечері вихлюпувався спочатку в парк політехнічного, а потім, залежно від події, що спонукала черговий “фонтан”, прямував вулицями Києва до Пушкінського парку чи на схили Дніпра. Ми обростали зацікавленим натовпом, який слухав, співав із нами. Бувало, “фонтани” закінчувались вранці, коли ось-ось мали відкритися станції метро. І ми гаряче прощалися з новими знайомими, які, й не знаючи до ладу, з ким вони провели цю гамірну ніч, розходились по київських домівках або везли веселий спомин десь до Харкова, Вінниці чи Вільнюса. Банальну істину — пісня, гуртовий спів зближують людей — ми засвоювали не з нудних підручників, а в живому широму спілкуванні.

Ще одна відома істина: пісня — посол миру, пісня об’єднує народи. Пригадую приїзд до Києва в травні 1966 року хору Вільнюського університету. Чотири дні цікавих екскурсій, спільний концерт у політехнічному, натхненний “фонтан” на Володимирській гірці й незабутнє прощання на залізничному вокзалі. Пісня змінювала пісню (литовська, українська...), ми не виголошували промов, ми прощалися піснями, вкладаючи в них щирість, запал молодості, легку закоханість. Записували слова пісень, обмінювались адресами — потім ще була не одна зустріч на прибалтійських Святих Пісні, а з друзями із Друскінінкай, що були тоді учасниками вільнюського хору, — листуюся й досі.

До цього епізоду мої друзі-капелісти могли б додати інші спогади, коли “діти різних народів” у пісенному спілкуванні відчували сердечну приязнь, залишаючись при цьому собою, представниками свого народу, своєї нації. Мені ж у пам’ятку імпровізований концерт, що його влаштував Володимир Чубинський в кают-компанії теплохода “Адмірал Нахімов” під час подорожі Чорним морем. Спочатку ми тихенько наспівували самі для себе. Мало-помалу стали збиратися слухачі. Володимир ударив по клавішах рояля, заспівав голосніше — спершу італійську. Хтось замовив грузинську. І почалося!..

Рідна пісня... Яка то радість для душі, який то дарунок, коли ошавливить він тебе десь далеко від рідного краю. Якось спіткав мене апендицит у відрядженні аж у Башкирії. Видужував я серед щирих, доброзичливих людей у сільській лікарні й спершу навіть не розумів, чого мені не вистачає. Та ось в одному з концертів по радіо із динаміка полинуло “як тебе не любити, Києве мій” у такому знайомому, щемкому виконанні Юрія Гуляєва. Не передати, що коїлося в моїй душі тієї миті. Вирвалась на волю туга за рідним краєм, де рідна домівка, рідна мова, де щодня, досхочу українська пісня.

І як же я розумів тих милих жіночок, яких випало згодом зустріти в Сухумі. Спекотного липневого вечора, коли поверталися з моря, крізь гудіння авто й сюрчання цикад почулося раптом щось знайоме. Пройшли ще трохи — так і є, це ж українська пісня! Зовсім по-українському сиділи біля п’ятиповерхового будинку в гушавині виноградної альтанки дві літні жінки й співали. Десь далеко батьків-

ська земля, долею судилось їм тут жити, дітей, онуків тут ростити, а душа летить на крилах пісні туди, в рідний край.

З цієї тремкої миті, цього солодкого болю починається найвища сутність хору — Хор-народ. Вперше це відчуття з'явилося в мене в селі Скородинцях, що на Тернопільщині. Ми, троє інженерів зі столиці, приїхали на весілля нашого колеги. Дорогою, за доброю студентською звичкою, склали веселе віншування. Сідаємо за стіл, питаю жіночку навпроти: хто вестиме вечірку, до кого звертатися, щоб виступити? А вона: — Ви, хлопці, не поспішайте. У нас свої звичаї, свій обряд — сидіть, дивіться й слухайте!

А бачити й чути було що. Почалось чудове обрядове дійство, в якому кожен мав і знав своє місце, свою роль. І йшло воно під злагоджений спів, співали всі, хто був за столами, старі й молоді, господарі й гості. Наш жених тримався козаком — він був у рідній стихії. А я, містечковий хлопчисько, бо виріс у сільській місцевості, та не в селі, щиро жалкував, що свого часу не зустрівся з цим скарбом, цією школою мудрих народних традицій. Жалкував, що маю прогалину в своїй естетичній освіті й прикро довго йшов до розуміння істинної краси народної творчості, з якої виростають і масова пісня, і камерний спів, і оперна музика.

Враженого й зачудованого мене не здивувало, що основою хору на весіллі був хор місцевої церкви. Хор — це віра. Віра не безсилах, які покійно віддаються на чийсь ласку. Віра тих, що прагнуть досконалості душі, у єднанні земного й небесного злітають до натхненних висот. Недарма значну частину церковних дійств становить спів. У той же час церковні піснеспіви — лише частина величезного багатства, що створив народ. А купальські, жниварські пісні, колядки, веснянки, гаївки! Народ віками творив незрівнянні шедеври, був і залишається найкращим, найточнішим їх виконавцем.

Добрим прикладом, часточкою отого всенародного Хору для мене є легендарний колектив Леопольда Яценка — хор “Гомін”. Потрібно було мати відвагу й віру у незламність свого народу — щоб вистояти у важкі часи, невичерпний оптимізм — щоб крізь обивательську байдужість і глухоту нести до спраглих дбайливо зібране й збережене, не вигасну щедрість — щоб давати життя й снагу новим і новим гуртам, хорам, ансамблям. Хор Яценка — музичний літопис народу, символ української ідеї.

Можна співати Вівальді й Гайдна, вражати слухачів рівнем виконання Баха й Моцарта — та найвище одухотворюємось, найдячніших слухачів маємо, коли співаємо своє, рідне. Не раз і не два відчував це як учасник чоловічого гурту “Чумаки”. До речі, цей колектив — свідчення того, що ми всі — з одного кореня, одного роду. Адже народився він у надрах хору “Гомін”, а керівником його став учасник (у студентську пору) капели КПІ Василь Триліс. Гурт “Чумаки” неповторний — і не лише тому, що більшість із пісень його репертуару не виконує ніхто. Хористи під орудою свого

отамана доносять їх до слухача у первозданному вигляді, дарують могутню енергію щирої, незамуленої народної творчості. Та найвищим злетом колективу вважаю літературно-музичну композицію за поезією Тараса Шевченка “Не жди сподіваної волі”. Відчуття, що охоплюють під час її виконання, знайомі тільки тим, хто пізнав одухотворену радість співу в колі однодумців. Тож і поспішають щомісяця слухачі до Будинку вчителя — зустрітися з пісню на “чумацькому хуторі”, а багато киян неодноразово ставали свідками імпровізованих концертів “чумаків” на станціях метро “Театральна” або “Площа Льва Толстого”.

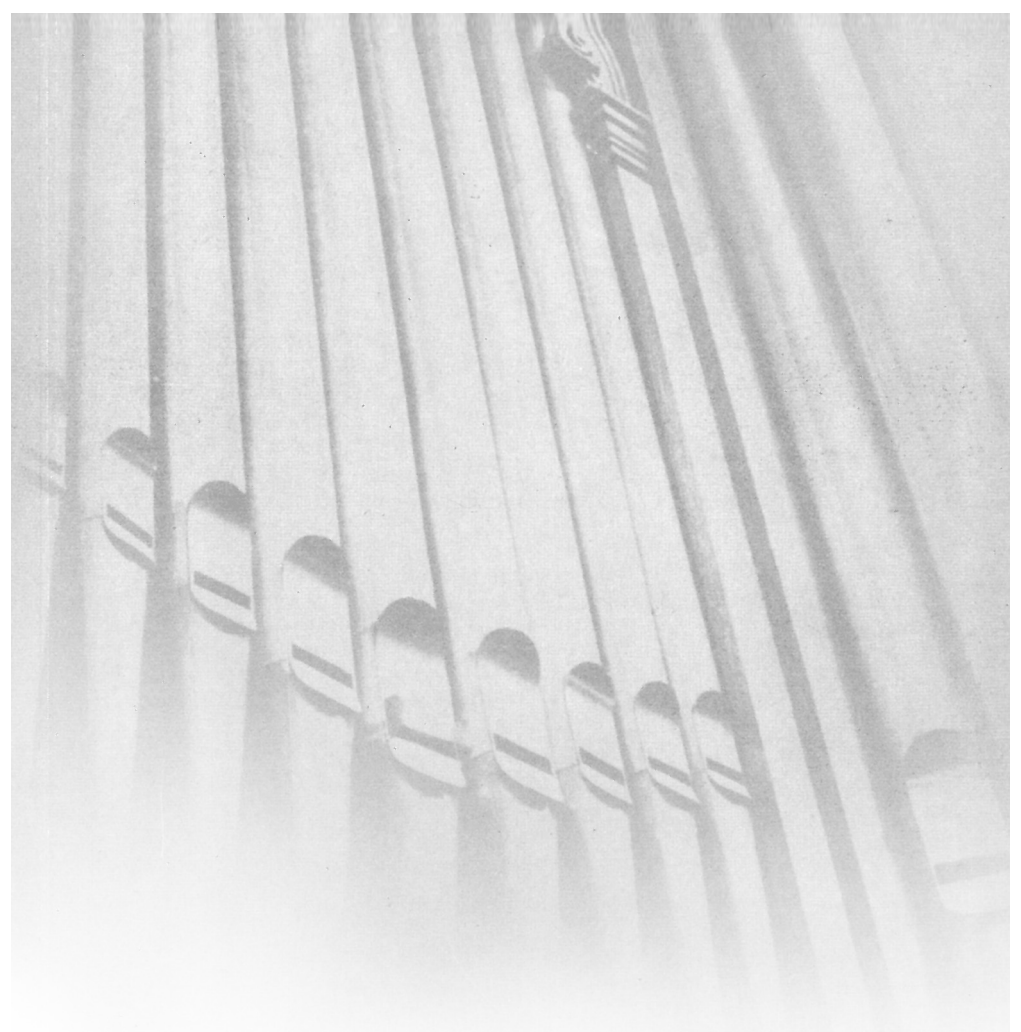
Хор — це природний вияв народної душі, талановитої і працелюбної. Співає душа — значить, жива й діяльна, хоч би які часи були. Мовчить — щось негаразд у ній.

Якось на сільській вулиці наздогнав літню жінку, яка по мокрому березневному снігу тягла важкі санчата. Тепер тягнули удвох, говорили про се, про те. Жінка мовила: — Ну що воно таке? Всі похнюплені, понурі. Раніш, бувало, з роботи йдем — співаємо, за святковим столом — співаємо, війна була — зберемося в когось і співаєм. Хоч як важко було — пісня звучала завжди. А що ж сьогодні? Тільки техніка й співає...

Подумки погодився з нею. Пригадалась тієї миті інша жінка — на пероні приміського вокзалу в Києві. Сиділа обкладена валізами, чекала свою електричку і... співала. Не звертала жодної уваги на людей, що були поруч...

То що — невже втомилися, зневірилися? Згоден — важко, дуже важко. Але мій добрий знайомий, учитель музики, майстер на всі руки, недавно сказав: — Оце їду з будівельною бригадою в Росію — трохи підроблю, наскладаю задумів, засумую за школою — і знову за справу. Діти не винні у нинішній скруті. Треба працювати, готувати їх до активного, творчого життя. Згодом додав: — Дарма, ще заспіваємо!

Хор — це чудова метафора життя. Це одухотворена праця, напружені будні, що творять радісні свята. Хор — гаряче самовираження кожного, але й уміння слухати, чути інших, поважання гідності й несмілого новачка, і вправного соліста, й мудрого диригента. Хор — це мета, навколо якої гуртуються вільні й цілеспрямовані особистості, що підкоряються лише їй. Якщо це все є, то є і хор, є народ, є держава. Загляньмо ж у себе: чи вміємо по-справжньому працювати, чи шануємо одне одного, чи маємо спільну мету?

*Дні спалахують сірниками
і обпалюють пучки душі.
Запобігливі перед віками —
нас вони не зірять чому ж?..*

ЧАС ПОПЕЛЮШОК

* * *

Входжу в новий день,
як у вагон електрички,
де кожний зустрічний погляд
приречено питає:
“А ти що рекламуватимеш,
чоловіче добрий?..”

* * *

Бусол приніс немовля —
ще одного Ісуса.
І я вкотре жахнуся:
як його стріне Земля?

Як його стрінемо ми —
небом народжені люди,
що між гризот і облуди
вже не змахнемо крильми?

Все, що він скаже, — дарма,
і що робитиме широко.
Вкотре, позбавлені віри,
скажемо: — Бога нема!

Зробим усе, щоб він згас.
Вкотре, обачні пілати,
благословляємо втрати,
що убивають і нас.

Знову лелека летить,
довго кружляє над нами.
А під сумними горбками
стільки Ісусів лежить...

МИСТЕЦТВО ЖИТИ

У титрах мрій ми генії всуціль,
самі і сценаристи, й режисери.
Прем'єр уявних спокуша нас хміль,
довкола — доброзичливі партнери.

І ще в наївних кінопробах снів,
де барви одчайдушні й незрадливі,
де кожен більше прагнув, ніж умів,
ми оптимізмом молодим щасливі.

Та далі, де сюжетів сум'яття,
там, де регоче трагік, комік плаче,
знімальному майданчику життя
у жертву віддаємо плоть гарячу.

І в мить, коли обірвемо струну,
коли довкола озирнемось в тузі,
помітим, що самотні на кону,
що десь у буднях загубились друзі.

І скажимося Богові — чому ж
на роль героїв знов не нас обрали?
І дивимось витвір нищих душ —
чужі, холодні телесеріали...

* * *

В ревище індустріальне
вийдем із квартир —
броунівський рух безжально
втягує у вир.
Плоть, повінчана з металом,—
руки чи рулі?
Вулицями хижим чвалом
мчать кентаври зі.
Шарпаються пішоходи,
туляться до стін.
У підземні переходи
заповза бензин.
Щастя без підків немає.
Та підкови де?
Князь Олег коня шукає —
знов змію знайде...

* * *

Лан мого буття
що рік, то все густіший.
Щось насіяв сам,
щось нараяли люди,
а що принесло вітром.
З головою поринаю в хащі,
намагаюсь дати лад —
щоб хоч стежки не заростали,
розділяю своє і чуже,
розумне й пусте
і боюсь розігнутися, зупинитись,
щоб пагони підступних сумнівів
остаточно не заступили краєвид.

* * *

Свята завжди короткі. Змахом крил
здіймуть до неба і опустять долу.
Залишать радість спомином злітання
і щезнуть на невизначений час.
Між млявості зневірених вітрил,
де звичним є очікування кволе,
триматиме хіба лиш сподівання,
що знов вони повернуться до нас.

У буднів мова довга і нудна.
Думок подоба — як підшви стерті.
Хоч слухати набридло, та своєї
ні мови, ні ходи не протиставим.
І точить сили їхня трутизна,
і загубились мрії в круговерті,
збивають з пантелику фарисеї
та шукачі оманливої слави.

Короткий вірш омріяного свята —
мов спалах відчайдушної зорі.
Повільних буднів каторга — розплата
за те, що не злітав і не горів.

* * *

Якщо старі
покірно стоять у черзі по смерть,
а їхні діти бездумно убивають
дні й роки своєї неповторності,
тоді онуки народжуються мертвими.

* * *

Руїнами душі думки блукають марно,
вдивляються в пітьму, вигукують: агонь!
Ніхто їх не чекав.

Тут холодно й примарно.
Мабуть, тут хтось і жив.
Та безвісти пішов.

Тут згарище і тлін. Колись життя буяло.
Тут квіти хтось плакав.

Благословляв плоди.
Мабуть, тут хтось любив.
Чому ж його не стало?
Чому звідсіль пішов? Чи вернеться сюди?

Ніхто не відповість.
Мовчить німотна пустка.
Тут зайве співчуття, думки чийсь — чужі.
Лиш скрикне раптом “ой!”
надломлена галузка,
та байдуже про щось насвистують стрижі.

БЛАГОВІЩЕННЯ

А настрої міниться, як небо,
І ще химерніш устократ.
Сплелись принука і потреба,
і визира, мов із-за ґрат,
душа — та необачна бранка,
що в світ за мрією пішла:
чи не прийде сьогодні зранку
те, що не стріла, не знайшла.
Те, що не сіяла, не жала
з солоним потом на лиці.

Те, що циганка нагадала,
читала на тремкій руці.
Що не підкаже панацеї,
не вкаже на умовний знак.
Те, що в безжальній лотереї
не випаде за просто так.

Ні, все не йде. І не гукає,
не кличе голосно здаля.
І знов світає і смеркає,
байдуже крутиться земля.
Ідуть байдуже мимо люди,
навіки губляться в імлі —
і не месії, й не іуди,
без сліду думки на чолі.
Так... заклопотаність і втома,
і душ розгублена судома,
і очі злі від безнадії.

А небо міниться від болю,
але не прокликає долю
і шле провіщення Марії.

* * *

Геннадієві Колосюку

Немає винних.
Є лиш ті, що постраждали.
Тому рахунки зводити — дарма.
Без грошей цей,
та скарб душі у нього не забрали.
Той все закріб під себе,
та душі катма.

* * *

Дивлюся на себе
прискіпливим оком дзеркала.
Скільки років знаходив у ньому
те, що хотів бачити,
та врешті-решт помітив
те, що є насправді.

Погляд зрілості
збоку.

* * *

Те, що намарно ми просили,
хіба присниться нам колись.
Долаєм будні напівсили,
уважно дивимося вниз
під ноги — може, хто копійку
для нас, обділених, згубив.
В газеті вловлену подійку
причислимо до дивних див
і смакуватимем, бо власні
думки згубили і пісні,
і світом нудимо — безгласні,
покірні, навіть навесні
поснуді — ніби кров загусла
і мрії хтось украв навик,
на берег вижбурих із русла
нас — марнославних недорік.

А те, чого і не просили,
намарно в небі нам світило...

* * *

Час попелюшок: мачуха обставин,
спонуки принцу і тувфелька надій.
Та все не перейдем поріг уяви,
не втілимо своїх безкрилих мрій.
Герольди на майданах відкричали.
Хто не урвав — тепер іди, проси.
Тепер — взамін омріяного балу —
лиш відбіркові конкурси краси.
Доношуєм давно не модні шати,
Знов на престолах голі королі.
Принцесами похнюпленим не стати.
Безвільним — вічно порпатись в золі.

* * *

Генетичні революціонери,
безстрокові фронтовики,
партизани-аматори —
хронічно невестигаємо
в школі життя,
отримуємо двійку за двійкою
з предмета ринкових реформ.
Бездіяльно скніємо
в очікуванні справедливих законів,
що вкажуть, як і де ступити,
щоб знати,
де і як їх обійти.

Сидимо в окопах,
смалимо недопалки,
спльовуєм у власну душу
і радісно повторюєм:
— Ну, ми вам ще покажем!..

* * *

Не винен той, хто пісню починав,
хто тиші гніт порушити посмів,—
він в співі неба гордого сягав,
та збилися з мелодії невмілі,
злякалися непримиренних слів.

Не винен той, хто кликав до мети,
тому, що сам до неї чесно йшов,
бо і тоді не відмовлявся йти,
як пригасали за плечима кроки
обачно-нерішучих підшов.

Невмілі й нерішучі — горе тим,
що то мовчать, то зірвуться на крик.
В покірному очікуванні їм
ні неба в гордім злеті не сягнути,
ні стати твердо на землі навек.

* * *

Ми — і сцена, і зала,
і артисти, й глядач,
шепіт, злети вокалу,
і прокльони, і плач.

Ми — надія і відчай,
мрії й самонаркоз.
Ми — троянди освідчень,
гнилофрукти погроз.

Ми — талантів планети
і сузір'я нездар.
І птахи, і тенета.
Нищий репертуар.

Наче вмілі — й безсилі.
Генетичний мінор.
Ми — Орфеї без цілі.
Ми — розкиданий хор.

* * *

Йдучи дорогою,
розмовляємо самі з собою,
чудуємо зустрічних людей,
які довго озиратимуться вслід
і, посміхаючись,
хитатимуть головою.

Та часом і вони,
того не помічаючи,
щось палко доводять самі собі,
розмахують руками
і шлють неусвідомлене “SOS!”
у світ,
який відлунює
мертвою тишею
і тільки повертає
стократ підсилене
биття самотнього серця.

* * *

А бумеранги вже не повертаються,
гайнуть — їх і не видно, і не чуть:
чи у старій Європі побираються,
чи долю в третім світі десь кують...

* * *

Лелію у буденній тузі
цілющі радощі буття.
Моєї молодості друзі —
як нас розкидало життя!

Доносить погуки жадані
з усе густішої імлі.
Які нас вирії в тумані
невідворотно розвели?

Ще гріють спомином далеким
гарячі молоді часи.
У небі губляться лелеки.
Все далі й далі голоси...

* * *

Осінній сніг і музика Россіні —
весела наче б, та чомусь в мінорі.
Від холоду шибки у вікнах сині,
останній лист дрижить на осокорі.
Холодне сонце вахту вже скінчило,
сховалось винувато за дахами.
А те, що з ним все літо гомоніло,
шепоче щось покірно під ногами.
Дзвенить промерзла надвечірня тиша,
лиш чути шерхит молодого снігу,
що білими рядками вперше пише
етюд учнівський у зимову книгу.
Вікно напіввідкрите на балконі
закриють щільно до весни віднині...
Лист осокора на останнім сконі,
осінній сніг і музика Россіні.

НОВИЙ РІК

Продають молодесеньких бранок
на ринках глухих.
Всяк прицініться,
скільки зелена постава вартує.
А довкола — святкове пожвавлення,
жарти і сміх,
І ніхто їх невтішних ридань не почує.
Приведуть у нерідну оселю,
байдужу й чужу,
де хіба порадіють
іще не зіпсовані діти.
Їх красу неповторну
ховатимуть під паранджу
і, здається, не знатимуть, чим догодити.
Та вогні ейфорії згорять
усього лиш за ніч,
Буднів заспаних
протверезіння настане.
Стане враз непотрібною
зваба постав і облич,
і у небо злетять
у вогненнім танку роксолани.

ЧОМУ?

Дорідне яблуко найчастіше червиве.
Краса оцінює себе в доларах.
А вільно конвертовану гідність
не визнає навіть Національний банк.

* * *

Навесні

навіть дошкульний дощ
пестить веселими цілунками,
одягаючи вербичці нову сукню.

Восени

й улесливий
жорстоко раниць,
знімаючи з цинічним посміхом
останнє.

* * *

Чекаю твого *дзвінка*.
Індустріальний Ромео,
дивуючи всю Верону,
ладен по телефону
гукати: “Люблю! Люблю!”

Чекаю *твого* дзвінка.
Волів би, щоб кожний голос
належав моїй Джульєті.
Та в трубіці все ті ж обридлі
Монтеккі і Капулетті.

Чекаю твого дзвінка.

* * *

У самотності твоєї є моя самотність.
У самотності моєї є твоє ім'я.
Коли згадуєш про мене, ти вже не самотня.
Коли думаю про тебе, вже щасливий я.

ПІСНЯ

Самотньо десь мелодія блукає,
тоненьким пальцем клавіші торка,
до серця перші квіти пригортає,
слова найзаповітніші шука.

Кружляє вірш в замріяній задумі,
пожовкле листя розгорта в гаю,
у шумі вітру, в передзимнім глумі
угадує мелодію свою.

Коротка відстань від весни до літа.
Останнім шалом осінь спалахне.
Невже нам одне одного не стріти,
й зима дошкульним докором війне?

Струмки несуть гарячу пристрасть
в ріки,
ріку ввібравши, море ожива.
коли ж, коли з'єднаються навіки
мелодія твоя й мої слова?..

* * *

Як дошкуляє тобі спека,
шал сонця в небі голубім.
Моя жадана і далека,—
поспівчував би я тобі,
та й ти, мов сонце гордовите,
безжально світиш з висоти.

Без тебе й кроку не ступити.
Від тебе нікуди втекти.

ПРИМИРЕННЯ

Підніми білий прапор поразки,
поступися в погорді своїй,
хоч прикинься слабкою, будь ласка,—
нам обом не потрібен цей бій.

Гинуть дні — безвідмовні солдати,
тане військо твоє і моє.
Вже в обох далі множити втрати
ні бажання, ні сил не стає.

Відчини у фортецю ворота,
я у них твоїм бранцем ввійду,
не оманливе срібло і золото —
твої очі-смарагда знайду.

Те, що тьмарило розум ще вчора,—
помсти шал я в собі переміг.
Білу хустку — визнання покори —
без вагань тобі кину до ніг.

НАВЗДОГІН

Не лишай мене самотню
наодинці із думками.
Ті думки — стрімка, холодна
і безжальна течія.
Схоплять, здавлять мою душу
невблаганними руками,
і я в цю страшну годину
не твоя і нічия.
Не спіши у світ, коханий,
за химерною метою,
чи здобудеш там ти щастя,
а посієш тут біду.

Як не летом — хоч у думці
 побіжу я за тобою,
і, підкошена стрілою,
 на дорозі упаду.
І ніхто не порятує
 співчутливими словами.
І ніхто не допоможе
 ні плечем, ані веслом.
Рознесе в житті нас доля
 безпорадними човнами...
Не лишай мене самотню
 наодинці з чорним злом.

* * *

Ми з тобою нащадки Адама і Єви,
тому нам судилося бути
найвірнішими соратниками,
найпотаємнішими змовниками
і в протиборстві зі світом
стати одним цілим.

Та ми надто слабкі,
й тому світ краде нас
одне в одного,
підсовуючи зморшкуваті яблука
оманливих радощів,
зваблюючи трунком корисливих дружб
і непотрібними в житті знаннями.

Тож не перші, хоч і не останні,
геніальні з народження коханці —
замість раювання в саду вічної насолоди,
ми знову опиняємось за його воротами,
кохана.

* * *

Попелюшко, не йди.
Не для тебе той бал у палаці.
Не для чистих сердець
розцяцькований конкурс краси.
Під презирливий сміх
чи фальшиву облуду овацій
ти не зійдеш на трон
і лиш цноту свою віддаси.

Попелюшко, не йди.
Не для тебе герольди кричали.
Принц — дурненький хлопчак,
довкруг пальця його обведуть.
Він не стріне тебе.
Обступили його генерали
і за дочку чиюсь
під зачовганий марш віддадуть.

Та однак ти летиш.
Черевички вже бачиш у мрії.
У хмільному танку
чуєш радісний їх перестук.
Та у них на балу
вальсுவатимуть гордо повії,
а тобі не дадуть —
то реклами цинічної трюк.

Не спинити тебе.
Вже не перша і ще не остання.
Вся — наївність.
І бунт, що триває віки.
Та тобі завдяки
ще живе на цім світі кохання.
Лиш тобі завдяки
серед принців є ЧОЛОВІКИ.

MEMENTO MORI

Учора не знайшлося в мене
кілька хвилин
для найдорожчого друга,
а сьогодні
він кинув мені до ніг
Вічність.

Безцінний дарунок!
Іду вулицями,
притиснувши його до грудей,
зупиняю перехожих:
ось нате, візьміть хоч трохи.
Та де там —
усім ніколи,
кудись поспішають
із затиснутими в жменях
мідяками хвилин.

Подякувати б другові,
повернути не потрібну нікому
Вічність,
та пізно —
телефонні гудки
безжально повторюють:
“Адресат вибув!”

* * *

Жаринки очей
на згаслому обличчі —
остання надія,
що душа ще жива.

Тут неба височінь
і поле неозоре
не знають стін товстих
і замкнених дверей.
Метелик надарма
таранить скло прозоре —
бо необачно він
влетів у світ людей.

Для когось час для дій.
Хтось вигукне: розруха!
І тягнуть руки — дай! —
то жебри, то хабар.
А тут поспівчував
безплатно нам над вухом
і на аналіз кров
узяв медбрат-комар...

СЛОВА Й ДУМКИ

Найчастіше —
це багата вітрина,
за якою порожні прилавки,
вхідні двері,
біля яких задурюють нелюба,
тоді як через вікно
втікає коханець.
А ще —
переклад з мови,
що не має назви,
на сірій суржик повсякдення,
два боки однієї медалі,
які неможливо споглядати одночасно.

* * *

...а знали б наперед Адам і Єва,
до чого цей непослух призведе,
і близько не підходили б до дерева,
і не питали б нині — рай той де?

Одна спокуса тягне інші зваби,
І вже не зупинитися повік.
Дерева знань стоять, як баобаби,
безповоротно згублено їм лік.

Нас душать змії кільцями реклами,
підметки відривають на ходу.
Ми ж — безпорадні каїни і хами —
блукаєм в здичавілому саду.

Нас мудреці нічого не навчили.
Нічого дні безплідні не навчать.
Злі і голодні — ніби вік не їли.
... а яблука незірвані висять.

* * *

Запам'ятовуєм не дні,
а тільки неповторні миті,
найсокровенніші пісні,
любов'ю доторки зігріті.

Запам'ятовуєм лиш те,
що морок буднів осяває,
що згодом в серці проросте,
що нас, мов крила, піднімає.

І пам'ять нетривка тому,
що рідко нам щастить злітати,
що довіряємо комусь
казенне створювати свято.

Й життя коротке, бо у нім
щасливих сплесків надто мало.
Йшли мимо,

мимо

довгі дні

і нам нічого не лишали...

* * *

Смерть приходить дочасно,
якщо бездіяльний погляд
блукає в зачарованому колі
нудьги
і прирікає на чекання
чиєїсь ласки або сваволі.

Заганяє у нірку страху
і стає на чатах,
залишаючи нам
загратоване віконце
і принизливе споглядання
чиєїсь постійної клопотаності,
яка дарує надійне щастя
жити,
забувши про невідворотність
вічної гільйотини.

* * *

Приходимо в цей світ
без компаса і карти,
нас довгий шлях чека,
незвіданий маршрут.
А навмання брести —
погані, брате, жарти
у світі міражів, негоди і облуд.

Глибини душ людських
не зміряти словами,
а де багато слів,
вмовкає гордий спів.
Бредем із дня у день
німими кобзарями,
кленем нерівний шлях,
сліпих поводитирів.

Затуркані життям,
хоч вправні — та не в тому,
ми скнієм в самоті,
бо світ давно обрид.
На плечах і в душі
несем все важчу втому
і карти не складемо
для тих, що йдуть услід.

* * *

Сонце
перед своїм заходом
безжально розстрілює День
і скидає його
у чорну пащу крематорію.
І довго ще перелякані будинки
палають від обурення й сорому,
а за стінами маленькі люди
змивають під душем солоні сльози,
якими плакали їхні тіла,
знеслені від співчуття.
А завтра розстрілу не буде.
У Сонця вихідний.
Зате до роботи стануть
відомі фахівці — Дош і Град
і вкотре втоплять
довірливий День.
А люди знову пожалкують за Сонцем...

ПРИГОДА

Ішла пустота повз пустоти
по вулиці, повній пустот.
І вслід їй безвільні істоти
дивились, роззявивши рот.
Вона, хоч звичайного роду,
така ж, як і всі, пустота.
Та вміло прикрила породу,
і в шатах химерних не та.

Хоча вона несамовито,
ніде не лишаючи слід,
хотіла усіх полонити,
собою заповнити світ,
та тільки наповненість зріла
її оцінити не змогла —
у справах нагальних спішила
і наскрізь
 в задумі
 пройшла.

ГЕТЬМАНЯТАМ

1

Ціле літо на Хрещатику
шукали булаву.
Святково вбрані копачі
наввипередки довбали асфальт —
хто знайде, той і гетьман.
Перехожих віднаджували
червоними прапорцями —
щоб хтось, бува, її не вкрав.
Десь готували техніку до параду
і набої для фейєрверку.

... і гірко сміявся
Великий Гетьман
у Суботіві.

2

Гордо возвеличуємся
на постаменті самопринижень,
демонструєм гнилі виразки
і безвільні вирази облич,
із притиском декламуємо
байку про лебедя, рака і щуку,
та замість того,
щоб простягнути одне одному руки,
копаєм одне одному яму
і конаєм у багні протирич.

Навіщо тоді питати:
чого
нас не шанує світ?..

3

Хто лічив нас, безіменних,
тих, що полягли в полях,
здобуваючи в боях
вам булави і терени?

Хто плодив сирітські долі,
безутішних вдів плачі
на подушках уночі,
за роботою у полі?

І які нові гетьмани
задня підлої омани
нам новий покажуть путь,
знову в прірву поведуть?..

* * *

Нотні знаки людей
на лінійках вулиць
в партитурі гримучого міста —
світ пригаслих очей,
слухаючи, сутулиться,
бо співаємо вкотре нечисто.

Бо на сцені буття
стрінувшись випадково,
ми — аматори й професіонали —
не сягнули злиття,
розсварилися знову
і мелодії позабували.

Та і то — хто співа,
хто в партері розсіявся
ще й цькує: — Сміливіше, артисти!
Різні вже і слова,
й хор помалу розсіявся,
кожний другий пішов у солісти.

Не візьмемо числом
і не маєм відваги —
чи не можемо уже, чи й не знаєм.
Ще співає село,
а Хрещатика шлягер
у ядучім екстазі конає.

І судомиль тіла
лихоманкою хітів —
хоч би душу зцілити роботою.
Хоч би доля дала
шанс щасливо бриніти
не гучною, та чесною нотою.

* * *

Зневірені не викрешуть вогню,
в негоду іншу душу не зігріють
і навіть в кволій думці не посміють
закликати омріяну весну.

Я безмістовність їхню не виню,
від холоду і сам-бо потерпаю,
під вітром чесно сірником згораю,
та ватру розпалити не утну.

Так і живем — із зим у зими йдем,
мерзлякувато дивимось довкола.
Холодний світ, душа нещасна й гола,
і чи коли вогненно розцвітем...

* * *

Думка, прив'язана до возу буднів,
пригаслим собачам
біжить услід за подіями
й байдуже нюхає їхні сліди.
Іноді шарпнеться
назустріч іншій думці
чи до звабливих пахощів
чужої долі,
та знову пригасне,
наразившись на чийсь банальність,
або — осмикнута безжальним мотузком —
довго озиратиметься
з людською тугою в очах.

Але мотузок колись та обірветься!..

* * *

Трудних автобіографій
неправомірні плачі.
Хоч нам рядки епітафій
похмуро плетуть сичі,
не витрачаймо сили
на неживі вітряки.
Недруги не підкосили —
впадеш від своєї руки.

Ворога заслужити —
розкіш не наших днів.
Ждатимуть єзуїти,
щоб сам ти себе убив.
Важко. Та ми уперті.
Легше — коли ідеш.
Жити — не здатися смерті
й за неможливістю меж.

* * *

Моя душа — єдиний плацдарм,
захований від сторонніх очей,
на якому маю неподільне право
судити — себе одного —
й навіть карати на горло,
з гримасою вічного невдоволення
шукати недосяжну істину,
та поза ним
разом з іншими неспокійними душами
вдосконалювати рознуртований світ
без судів і страт —
щирим словом
і доброзичливим усміхом.

* * *

Як час летить...

У вічному дитинстві
й безхмарній юності
лиш видавалося,
що все ще попереду
і рано чи пізно впаде до рук.

Дарма.
Ще нічого й не бачили,
а вже стільки позаду.

І хоч малюком спрагло гукав: “Мамо!”,
осиротілий, запізно караєшся,
бо рідко дослухався до ніжного: “Сину!”

А згублене в метушні
чарівне слово “кохана”
ніколи відшукати
й поставити як не зорею в небі,
то хоч свічкою на столі
біля звабливих, як завше,
вареників з вишнями...

* * *

Усі жінки народжуються з коронами.
Проте одні не знають,
що корони є взагалі,
інші не навчені їх носити,
а в решти
немилосердне життя
краде цю ознаку
шляхетної довершеності.

Та всі жінки народжуються з коронами.
І жаль,
що навколо не стачає принців,
аби попелюшки
почувалися королевами.

* * *

Живуть лише емоція і думка,
а решта — тлін, омана, пустота.
Нуртує серце, розум все пита:
чому блукаєм сліпо ми в лаштунках,
і сцена десь вирує знов без нас,
а тут нудьга заклично позіхає,
і кров'ю з вен безжально час спливає,
єдиний наш, безповоротний час.
Нам роль готову не запропонують.
Спектакль життя ми творимо самі.
Якщо ж спимо — тоді нам у пітьмі
лише примарні тіні аплодують.

* * *

Якщо мінус, помножений на мінус,
дає плюс,
а вчені мужі
серйозно сприймають уявні числа,—
чому жебраки,
помножені перехрестями вулиць
на негаразди,
породжують байдужу черствість
і здаються примарами
серед реальних до нудоти
шлягерів,
політиків,
реклам?..

ДОСВІД

Цвіт у травні
довіжливо горнувся до рук,
та вересневе яблуко
упало й розбилося вщент,
аби уникнути нещирого доторку.

* * *

Останній сплеск останньої надії,
як теплий день у пазурах зими.
Спочатку помирають наші мрії,
а потім — неминуче — гине ми.

Ніщо нас не зігне і не зурочить,
якщо душа і в скруті молода.
Спочатку пригасають наші очі,
а потім старість на плече сіда.

РОМАНС

Не приходь до мене в сні,
Не буди мене, благаю —
Від весни і до весни
Я лиш осені чекаю.

Бо тобі — травневий цвіт,
Спів солодкий солов'їний,
А мені — пожовклих літ
падолисти-хуртовини.

Бо тобі струмки доріг
В світ, де літепло буяє.
А мені холодний сніг
Тихо скроні засипає.

* * *

І воля в'яне, й думка терпне,
як поступ нам диктує час.
Тоді і цокання нестерпне,
і шепіт чийсь дратує нас.
Тоді, не в змозі гніт долати,
ми ладні звіром заревти,
і всі годинники зламати,
від всіх подалі утекти.
Щоб у душевному розорі
піти шляхом Сковороди.
Щоб тільки небо.
Тільки зорі.
Ковток джерельної води.
Щоб не пройшло життя даремно,
покірно слугував нам час.

Тоді самі себе знайдемо.
Й тоді вже хай знаходять нас.

* * *

Запізніле соняшниченя
зацвіло у серпні край городу.
Не зігріє вже наївну вроду
сонце охолодженого дня.

Бджілоньки веселі з-за ріки
вже не прилетять нектар збирати,
і не будуть в очі зазирати
із веселим щебетом пташки.

Вітер сірі хмари наганя.
Вечір обіцяє прохолоду.
Дивиться розгублено у воду
запізніле соняшниченя...

* * *

Балакучість невдах.

Гарячково жонглюють словами,
щоб пихатий партер
на них погляд затримав на мить.

На сліпі терези
слів обшморганих кидають грами,
хоч на шальці чужій
безнадія чавунна лежить.

Балакучість слабких.

Безпорадно до всіх апелюють,
серед мотлоху днів
зерна істини прагнуть знайти
і уламками душ
на хрещатиках долі гендлюють,
хоч у стані таким
викидаються з моря кити.

Всі слова їх — дарма,
бо проходять байдуже нечулі,
вже й такі, як вони,
озлобившись, не слухають їх.

Чи ж воскреснуть коли
в них незламні чесноти поснули,
чи прозрінням прийде
зосередженість мовчазних?..

* * *

Галині Курті

Навіть листок блокнота
обмежує злет натхнення —
за край його заступити
чомусь не стачає сил.

Млява спіткнеться думка,
і олівець затнеться,
й на міліні без вітру
зів'яне наснага вітрил.

Вкотре запрагнеш волі,
безміру простору й часу
і на асфальті затужиш
за зшитком гарячих полів,
де вперта метафора річки,
мінливі епітети неба,
де жайвір-душа підносить
над світом нескорений спів.

* * *

Коли батареї водяного опалення
обпікають холодом,
на який нездатні
й ушпиливі осінні ранки,
і в крижаному космосі кімнати
навкрут нас
кружляють химерними орбітами
нежить,
кашель
та інші головні болі,—
годі шукати порятунку
в недолугих светрів та ковар,
що теж мріють зігрітись
біля чийогось тепла,
і саме час
увімкнути енергію думки,
запалити багаття фантазій,
спалахнути незвіданою
галактикою натхнення...

УЧИТЕЛЬ

Над Тобою проліски цвітуть,
горобина грона обсилає.
А роки збещещено бредуть,
і вже й сором нас не облікає.

Списуємо знову все на час.
Нищість наша серце нам не крає.
І нема пророків серед нас.
А Тебе вже і в думках немає.

Гинемо в мерзенному багні,
бо самі у себе вкрали Небо.
Ще й не озивалися півні —
втретє одрікаємось від Тебе...

ЖУРАВАІ

Пам'яті В. Чубинського і В. Дубка

Життя забрело у незвідані виміри,
усе безпісенніші роки бредуть.
З далекого вирію два Володимирі
дуєтом журним голоси подають.

Доспівують нам зі страшеної відстані,
із безміру туги, сліпої імли
все те, що, невизнані, безліч освистані,
не встигли, не втрапили і не змогли.

Усе недоспіване, недосповідане,
усе, що так прагнуло ширих відлунь,
усе непочуте, все нам заповідане,
усе, що вертає нам сонячну юнь.

Той спів нам і спогадом, і засторогою —
не раз полікує й серця обпече.
І йтимемо осамотілі дорогою,
щораз озираючись через плече...

* * *

Один із вас — я вулицею йду
поміж людей, будинків і авто.
Бува — лечу, буває — ледь бреду,
і в очі чи подивиться хоч хто.

Один із вас — штовхаю буднів віз,
так звично підставляючи плече.
Вантаж проблем, обов'язків, валіз
все більше давить, втомлює, пече.

Вже не спішу наївно вдалину,
не намагаюсь Всесвіт обігрить.
Все важче заколисую вину,
все болісніш втрачаю кожну мить.

Пора надбань закінчилась давно.
Ростуть борги великі і малі.
І крають серце — та вже не в кіно —
сумних прощань журавлі журавлі.

Один із вас — життя перебреду,
обсиплюсь цвітом чи зірву свій плід —
аби з душею власною в ладу
бодай в одній душі лишити слід...

* * *

Доростаєм до вчорашньої розмови
з тим, хто й відповіді не чекає.
Вкотре модні справимо обнови,
а думок сучасних не стачає.
Все життя йдемо на згаслі зорі,
осяйні при цьому топчем душі —
геніальні власних п'єс актори,
до правдивих драм життя байдужі.
Все невлад. Згубили те, що мали,
а набуткам гріш ціна на ринку.
Мріяли. Когось наздоганяли.
І спізнилися вкотре на хвилинку.

МУЗИКА

1

Баха і Паганіні
приватизували компакт-диски,
видатних сучасників
заховано за високими мурами цін,
а від нав'язливої естради
плавляться мізки.
І безпісенному блукальцеві
в амфітеатрі здичавілих вулиць
лишається хіба ностальгійна музика
підземних переходів.

2

Музика підземних переходів
стогне, витинає без пуття —
їй, слабкій, перекричати годі
владну ораторію буття.

Резонує кам'яне склепіння,
та поснулих не разворушить —
душ утома і заціпеніння
хоч кого зігне і притлумить.

Човгають байдуже мимо ноги,
Їм услід зітхає контрабас...
Вишуканий вальс Євгена Доги
понад нами...

поза...

не для нас.

3

Рідна пісню!
Човником маминої колискової
ти виносиш на сонячне плесо дитинства,
і довірливими Телесиками
ми відгукуємось на ніжний поклик,
вперше пробуючи несмілі голоси.

Рідна пісню!
Вітрильником замріяної молодості
ти ведеш у гомінкий світ,
навчаючи слухати вітри часу
і не забувати
соловейка батьківського саду.

Рідна пісню!
Серед несамовитих ураганів
і підступних течій
стань нашим ноєвим ковчегом,
донеси до нащадків
звитягу козацького маршу
і мамину колискову.

* * *

Ти скажеш: жовтень, сум і безнадія.
Подумаєш: всі згаснемо колись.
А сонечко ще приязно так гріє,
і в листі павутинки заплелись.

Нема в природі кольору страждання —
його ми домальовуєм самі.
Тож племенисте і сумне згасання —
то щирий усміх осени зими.

Тому не вічна всіх прощань розпука,
і зустрічей не стихне перегук:
бабусі вже нема, та є онука,
пішов дідусь — змінив його онук.

Погоджуся — у листі й косах іній,
вже обмерзають береги ріки.
Та все ж поспробуй, друже, в час осінній
в душі плекати весняні думки.

* * *

Перший пожовклий листок —
ще невелика втрата,
та літнє буяння мрій
студить вода прозрінь.
В дзеркалі одкровення
таке незнайоме обличчя.
Здрастуй, надійна старосте!
Юність непевна, прощай...

* * *

Що собі думаю?
Коли, здається, всі
народилися з калькуляторами,
чіпко тримають у пам'яті ціни,
як двічі по два чотири
знають курси усіх валют,

коли трієчники в минулому
жваво спілкуються
мовою цифр
і геометричних прогресій,
питаючи замість
як ваше здоров'я —
як з'їздив до Москви,

коли нова генерація
талановитих крутіїв,
жонглюючи трастами, акціями, дивідендами,
натхненно робить граматичні помилки
на цінниках і в рекламі,—

я,
наївний відмінник з гуманітарним ухилом,
що половині свого класу
розв'язував задачі з алгебри,
ношу біля серця
записник з неконвертованими словами,
які не матимуть попиту
в жодному кіоску чи шопі,
та, може, знайдуть дорогу до людей
власним коштом неспокійного серця.

* * *

Душа митця — крилатий птах
у клітці буднів невмолимих.
Замість прокльонів — на вустах
бринять мелодії і рими.

Їй тісно в вулицях сумних,
в пригаслій оболонці тіла.
Поміж похнюплених і злих
вона — немов лебідка біла.

Все переносить — кпини, сміх,
глулм злидарів глухих, незрячих.
І залишається між них.
І не зчорніє. Не заплаче.

До годівниць не пристає,
ні в служки не піде, ні в бранки —
лиш зерна істини клаює
і піснею стрічає ранки.

БАЛАДА ПРО ДВЕРІ

З сусідом обоє ми не мільйонери
і не депутати круті,
та ставить сусід мій броньовані двері,
а я потерплю ще прості.

Ми з ним народилися в есесесері
і правила вчили одні,
та ставить сусід мій броньовані двері,
а я знай співаю пісні.

Дружина мені дорікає: — Валерій!
Ти так легковажно живеш!
Сусід он поставив броньовані двері,
а ти все ремонт не почнеш...

Начальник повчає: — Ти шкодиш кар'єрі!
На землю спускайся з небес,
а то свою бідність не випнеш за двері,
не купиш собі “Мерседес”.

Скажіть, ну кому пісеньки мої шкодять?
Сусід хай будує свій рай.
До нього 100 літ уже гості не ходять,
а в мене — хоч двері знімай!..

* * *

У нашого песика
дуже бідна лексика.
Скільки слів на світі є,
та він їх не визнає —
до людей, котів і гав
знай одне лиш: “Гав!” та “Гав!”,
бо до школи не ходив,
української не вчив.

Все б нічого. Але він
поміж нами не один —
тільки й чути: “Блін!” та “Блін!”...

НАВКОЛОПОЛІТИЧНЕ

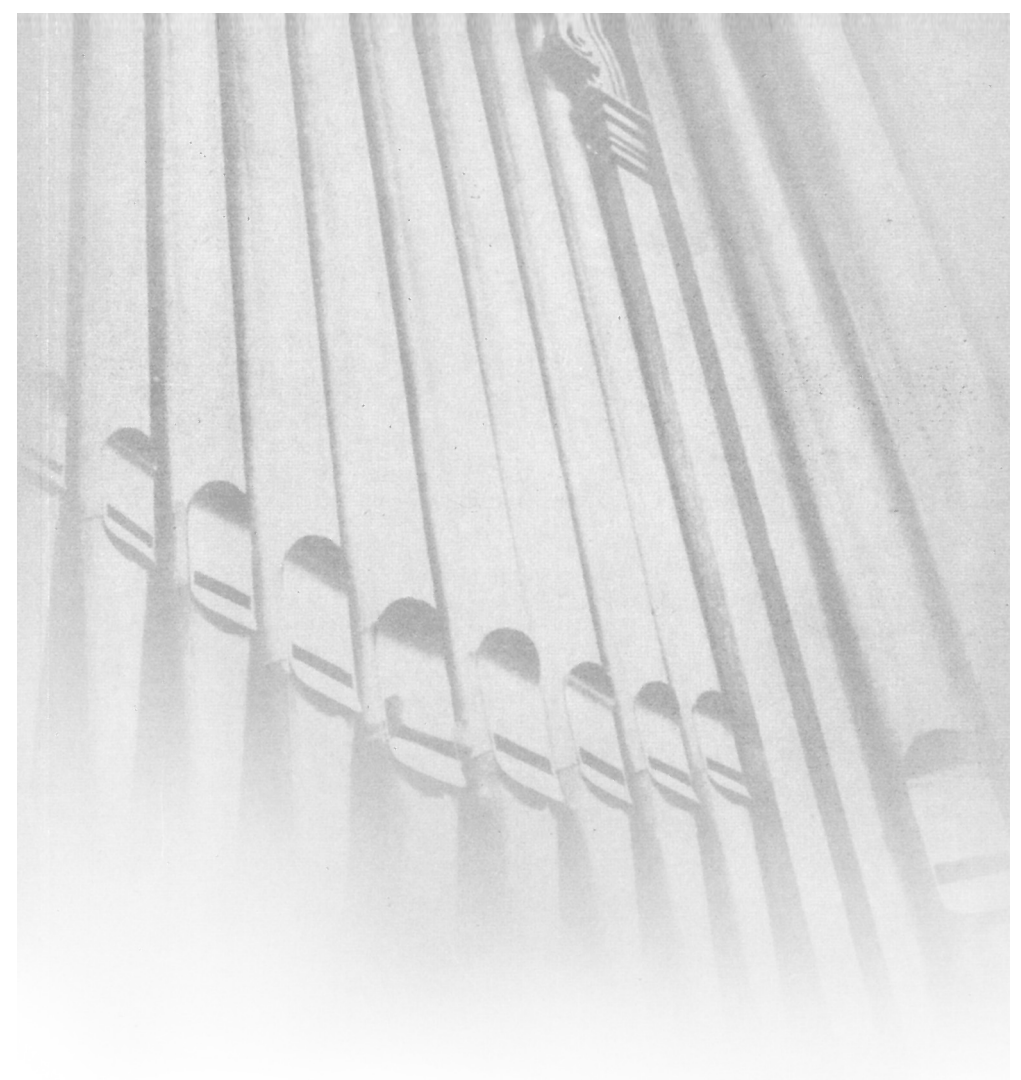
Дай нам випити й поїсти —
ми всім серцем комуністи.
Молодицю дай обняти —
і уже ми демократи.
А як втратимо фігуру —
подавай нам диктатуру!

* * *

Кожний вагон електрички —
як маленька Верховна Рада
або велелюдний майдан,
де не вщухають палкі суперечки
і завше знайдеться спікер,
що своєю невгамовністю
будь-кого позбавить права голосу.

І летять відшліфованими рейками
десять балакучих верховних рад,
десять гамірних майданів.
І висить нескінченний лемент
між Києвом і Вапняркою,
і змовкають наполохані птахи
обабіч грімливого шляху.

І, можливо, саме тому
Верховна Рада така схожа
на вагон електрички,
де не вщухають суперечки,
є веселий спікер
і далека зажурена Україна.
Лиш не йдуть нескінченим потоком
ті, що постійно порушують регламент
дратливою рекламою наїдків і газет.

*Цвіте акація, і знову я — бджола,
і знову полонить мене потреба
щасливого утомою крила
і мрією окриленого неба.*

ВВУЛИК

* * *

Починається з нічого,
насувається з п'їтьми
те, що в мить незнану стане
ніжним спалахом небес.
Потім пригадаєм Бога
ми, зарозумілі ми,
що бредем безперестанно
за примарами чудес.

І не знаємо, наївні,
і не віримо собі,
озираємось довкола:
де ж вона — щаслива мить?..
Та ми навіть з Богом рівні
у плавбі і у сівбі,
як дозріє думка квола
і на злет благословить.

* * *

...а в мить народження
всі отримуєм крила —
крихїтні, як і ми самі,
літаємо в снах
і, необачні,
щоразу набиваєм синці.

Дорослі ж,
які давно забули,
що вони — птахи,
турбуючись,
щоб діти гарно їли
і вправно писали,
зовсім не дбають,
щоб вони сягали неба.
Тож забуті криденята
зовсім не ростуть —
хиріють
і тихо обсипаються.

... А літання в дитинстві —
це не сон.

ДОРОГА

Як все — бере початок із малого.
Колись в'юнкою стежкою була:
бундючна — від столичного порога,
привітна — від квітучого села.

Вона — й асфальту гладь, і гострі брили.
Вона — і перший крок, і пізня путь.
Їй віддають, бува, останні сили,
та в неї й друге дихання беруть.

Вона — саме життя: свята, тривоги,
і сьогодення, й відгомін віків.
І вже нові антеї босоногі
лишають їй автографи слідів.

* * *

Лелеки,
що все літо на одній нозі
стерegli наше село,
відлетіли у вирій,
і радари гнізд
уважно вдивляються в небо,
заступивши до весни
крилатих вартівників.

Коли ж галасливі горобці
радо зустрінуть
притомлених мандрівників,
пильні радари знову стануть
доброзичливим гніздом,
рідною домівкою,
батьківщиною.

ПУЩЕВОДИЦЬКА ВЕСНА

Дощі квітневі землю розбудили,
зволожили дерев пошерхі губи.
І ліс — іще прозорий, рідкочубий —
всміхається назустріч упівсили.

Сережок обсипаються гірлянди —
весни найперший сонячний дарунок.
І визирають приязно із бруньок
листочків напівстулені троянди.

А там, де з-під рудого падолиста
несміло пробивається криничка,
зі мною привіталася синичка,
що вже переселилася із міста.

Щасливий і розгублений, не знаю,
як крок ступити й не завдати шкоди.
Недосконалий паросток Природи —
себе у ній, як в дзеркалі, вивчаю.

* * *

Зелений Христос,
що живе в кожному дереві,
провіщає усьому світові
веселим квітуванням
і навчає вагомими аргументами плодів,—
мужньо помирає
на хресті безжальної осені.

Та коли весняне сонце
весело відкине
вічну брилу зими,
усі вкотре пересвідчатся:
ВІН воскрес!

* * *

Подивися на призабуте фото —
і душу ніжний щем огорне...
Мигтіння буднів, клопоти, робота,
життя все більше й більше
біло-чорне.

Та чорно-білий спомин на хвилину
нам поверне завмерлу мить чудову,
і світ далекий, неповторний зрине
різноголосо й різнокольорово.

* * *

День почався думкою про тебе,
тим уже пробачений, хоч він
під важким свинцево-сірим небом
надто довго зводиться з колін.

День почався згадкою про пісню,
що дзвеніла голосом твоїм.
І неначе крила де знайшлися,
хоч піднести день нелегко їм.

День почався усміхом щасливим
сонечка, що ніби й не зійшло,
та наперекір вітрам і зливам
у твоїй подобі розцвіло.

Усміх твій розтопить і розвіє
тугу, відчай, кригу самоти.
День почався променем надії.
А її подарувала ти.

ПІСЕНЬКА

Знає тільки місяченько
про мою тривогу,
як на всі шляхи дивлюся
і молюся Богу.

Тільки ясні зорі бачать
мало не щоночі,
як усе частіше плачуть
мої карі очі.

Рідний батьку-місяченьку,
зіроньки-сестриці,—
де мій милий в світі бродить,
любий де бариться?

І сказали дівчиноньці:
— Він, як ти, страждає,
у далекій сторононьці
з нами розмовляє.

ТЕЛЕФОННИЙ РОМАН

Індустріальний змій спокуси
чатує з посміхом на мене.
Укотре поглядом спіткнуся
об яблуко його зелене.

Укотре знадженим Адамом
кружляю спрагло біля древа.
А десь під звабними гілками
нудьгує у чеканні Єва.

І як позбутися напасті?
Боюсь зірвати — та жадаю.
Сім цифр —
це код земного щастя
чи привід вилетіти з раю?

Та зробить змій одвічну справу,
і Мендельсона нам заграють...

А він чекатиме лукаво,
допоки діти підростають.

* * *

Відштовхнуся од прози притлумлених днів
і злечу в височінь. О, фантазіє мила!
Ти даруєш мені між похнюплених крила
і між стиснутих вуст — незашорений спів.

Як я вдячний тобі за недовгий політ,
хоч у ньому надмірно розтринькую сили,
хоч мене назове нерозумним безкрилий
і з осудливим посміхом гляне услід.

Та проте між обачних завжди хоч одна
співчутлива душа неодмінно знайдеться,
що мене зрозуміє, що раптом затнеться,
як крило заболить, обірветься струна...

* * *

Пташка твоєї долоні
злякано зачаїлась
в кубельці моєї руки,
навіть не ворухнеться,
голосу не подасть.
Скільки ж зазнати треба
розчарувань і болю,
скільки надій згубити,
щоб не впізнати одразу
гніздо, що давно чекає
свою неповторну пташку.
Скільки потрібно часу,
щоб назавжди щасливо
пульси наші з'єднались
і зазвучала пісня
довірою сильних долонь.

* * *

Кохання враз змінило світ.
Дві неповторності зійшлися,
спізналися і обнялися —
чи ж довгим буде цей політ?

Чи довго між спокус, пліток
ітимуть друзі поруч з нами,
чи вдалині за міражами
назавжди згубим їхній крок?

Чи навчимося берегти
свята — крихкі дарунки долі,
чи знов нам через втрати й болі
у світ зневірений брести?..

* * *

Наснилося,
що я повчав квітку,
коли їй цвісти,
сонечко — як йому світити,
найкращого друга —
з ким і про що співати.

Та одного дня
квітка не розкрила пелюсток,
сонечко не визирнуло з-за хмар,
а засмучений друг
не заспівав жодної пісні.

Я заплакав —
і прокинувся.
Сьогодні ж перепрошу всіх,
кому не давав бути собою.

* * *

Л. і Є. Коваленкам

Забуто розкіш тихої розмови
у світі злих дискусій і пліток.
Із друзями виходимо на лови
щасливих відкриттів, нових думок.

Не прісна жуйка досвіду чужого,
не гамірний нечулий вавілон —
щораз нова, незвідана дорога,
де всяк, хто не Колумб, той епігон.

Вслухаємось у Всесвіт і у себе.
Нам спілкувань і самоти потреба
вітрила надимає повсякчас.

Якщо було насправді першим Слово,
людської сутності першооснова
сьогодні повертається до нас.

ВЕЧІРНЯ РОЗМОВА

Пам'ятаєш, друже? — Пам'ятаю
неповторну юність над Дніпром.
Знову з тихим усміхом гортаю
наших спільних спогадів альбом.
Канделябри київських каштанів
світять з тих років у наші дні.
Срібнострунний супровід фонтанів
призабуті поверта пісні.

Не забудеш, друже? — Не забуду
чарівну принадність тих ночей,
на Дніпрі світань травневих чудо,
світло найрідніших нам очей.
Хміль легкий щасливого кохання,
літ студентських запальні свята,
наші юні мрії й сподівання,
дружбу, що була і є свята.

Не жалкуєш, друже? — Не жалкую,
хоч весна короткою була.
Молодим не заздрю й не ревную,
що їх юність нині розцвіла.
Їм у злеті радісним сягнути
здоленої нами висоти.
Їм щасливі стеляться маршрути —
ті, що нам удруге не пройти...

* * *

Піймаю метелика думки,
обережно затисну в долонях,
вслухатимуся в тріпотіння —
чи не пошкодив крильця?
(бо навіщо мені думка без крил...)
і вагатимуся: що робити —
залишити собі
чи відпустити в нечулий світ,
адже в ньому стільки
мертвих метеликів
несприйнятих кимось думок.

* * *

Храми облич
стоять на підмурках душ.
В одних прочани дивуються:
звідки таке божественне світло?
Бундючна оздоба інших
вбиває найщирішу молитву.

...а найголовнішого не видно.

* * *

Борису Канюці

Наше коло — останній редут.
Далі нікуди вже відступати.
Дні жорстокі й цинічні грядуть,
Їх гуртом лише можна здолати.

Наше коло — останній кордон,
за яким не пройти поодиночі.
Далі — випалений полігон,
де гарцюють “нові українці”.

Наше коло — остання з надій,
що мов човен у морі зловіснім,
пліт хисткий для неринкових мрій
і куточок для вічної пісні.

Тут нас пресинг гризот облиша.
Друзі щирі тут вкотре зібрались.
Тут відновлює сили душа,
й ми навік молодими зостались.

Тут знаходить неложні слова
пізня вдячність своїм вчителям.
Тут живі ми, допоки жива
вірність незаплямованим дням.

* * *

Якийсь безмірно добрий чоловік,
щоб зменшити хоч трохи біль утрати,
навчив людей Новий стрічати рік,
а рік старий без жалю відпускати.

Щоб кожен з нас, як те мале дитя,
якого ще так просто обманути,
прощався легко зі шматком життя —
тим, що назад уже не повернути.

Щоб кожен з нас невдачі забував,
солодкою мікстурою шампану
під брязкальця бокалів гамував
що рік все глибшу потаємну рану.

Як легко відпускали ми роки!
Вони, щось обіцяючи, злітали,
а ми наївним помахом руки
щоразу їм все більше віддавали.

Та от порожня вже скарбничка мрій.
Все безоружніш ми стрічаєм зими.
Як повернути літ злетілих рій?
Хіба що і собі летіть за ними...

* * *

Несподівані морози
не стільки дошкуляють,
скільки завдають прикрощів:
ходжу біля вуликів
у засніженому саду
і думаю про бджіл.
Тривожуся —
приклавши вухо до льотка,
вслухаюся в ледь чутне жебоніння.
Я для них, мабуть, як бог,
що існує поруч,
а допомогти нічим не може —
лише думає про них.
А для Того, що над нами,
певно, ми теж
як безпорадні в негоду бджоли.
Незримий, Він ходить поміж нас,
вслухається в ослаблі голоси,
жахається —
і нічим допомогти не може.

Та все-таки Він думає про нас...

* * *

Всі зустрічі вчасні.
Зумій лиш пізнати,
хто стрівся тобі на путі.
Зумій розрізнити облудливі шати
і перли душі золоті.

Не вір ні гримасі акторського болю,
ні надто веселим губам.

* * *

Все менше важить досвід поколінь,
надбання роздумів, синці прозрінь.
Вчорашня істина сьогодні вже стара,
емоцій щирість — як бездарна гра.
Дратують висновки ошуканих батьків —
хоч стільки кожен з нас не так ступив,
нічого й власний досвід не навчив.

Вчорашні учні — нині вчителі —
ми ті ж сліпі, наївні і малі.
Хапаєм час за вислизаючу полу,
вдивляємося в завтрашню імлу.
Нічого не встигаєм до пуття
засвоїти на лекціях буття,
шукаємо в нащадків опертя.

Вони ж ідуть невдячні мимо нас.
У них свій сенс, своя мета, свій час,
свої проблеми, роздуми, синці,
птахи у небі, пір'я у руці,
життя — коротка незбагненна мить...
І те, що нині так мені болить,
прийдешнього нічого не навчить.

* * *

А життя — це пустеля
при всій його багатолюдності,
монолог безнадійний
в оточенні завше глухих.
Кожна зустріч із другом —
оаза з водою джерельною,
спрагло п'єш її з рук,
із душі, що самотня, як ти.

А життя — естафета,
де все далі передають тебе
ті, що в леті крилатім
не зрадять, не візьмуть на глум,
не розставлять тенета,
останнім шматочком поділяться,
вказуть стежку правдиву
й свою торувати підуть.

А життя — вічна книга,
що сторінкою випадковою
нам відкрилася звабно
і кличе до істини йти.
Кожен сам вибирає:
в дрімоті й двох слів не осилити,
чи хоч розділ пройти,
чи вписати своє між рядків...

* * *

Твоє обличчя чарівне
і без акторського уміння,
зустрічним щиро шле проміння
і вабить не лише мене.

Твоє обличчя молоде
не жебракуює, не гордує —
воно природністю чарує,
а це й з роками не пройде.

Холодним спалахом майне
краса з убитою душею.
Ти ж осіянна саме нею.
А це ніколи не мине.

ДРУЗЬЯМ

Кожна зустріч — як старе вино,
що у тиші визріва роками.
І хоч п'єм маленькими ковтками,
та п'янить, як в юності, воно.

Хтось його турботливо плекав,
вірний дружби мудрому секрету.
Як дорогоцінну естафету,
нам у щедрий спадок передав.

Осідають спогади на дні,
щастя хміль і гіркота печалі.
І сміється сонце у бокалі.
І незгоди тонуть у вині.

Із вином мудрішаєм і ми,
бранці молодої ейфорії,
і відігриваєм юні мрії
на порозі вічної зими.

* * *

Його душа була така маленька,
що він і не прагнув умістити в ній
нескінченні світові проблеми.
Зате там зручно
пригрілися
сім'я,
друзі,
улюблена справа.

Цим він був і винагороджений,
і реабілітований.

* * *

Мелодія твоєї мови —
струмок прозорий і мінливий —
мені усю тебе розкаже
і воскресить, і причарує.

Мелодія твоєї долі
і надихне, і приголомшить.
І я зашерхлими губами
підспівуватиму їй тихо.

Моя розгублена богине,
моя принижена мадонно,
мелодія душі твоєї
вслід за собою поведе.

Ти скажеш “Так” — я ледь не плачу:
таке воно сумне й покірне.
Ти говориш “Ні!” — я стрепенуся,
бо чую в ньому горду сурму.

Кохана пташко! Твою пісню
я слухав би і дні, і ночі,
аби лиш ти не знала клітки,
а горло зашморгу не знало.

Яке то диво — вільний голос,
що так єдна зі світом душу.
Яке то щастя — так співати,
щоб в інших пісню розбудити.

Мелодія твоєї мови
мені усю тебе розкаже.
Струмок беззахисний і щирий —
і воскресить, і причарує...

* * *

Оляні Руті

Розбити шкаралупу самоти,
втекти із зачарованого кола.
Нехай наосліп — але йти і йти.
І хоч не всі усміхнені довкола,
хоч світ недосконалий, часом — злий,
хоч песимісти заважають жити,—
розбити шкаралупу безнадій,
за шпичаками помічати квіти.
Так. І тісна, і душна дійсність ця.
Та скаржитись і скніти в ній — несила.
Розбити втому. Вийти із яйця.
Злетіти, гордо розпроставши крила.

* * *

Сергієві Морозу

В ранковій тиші так далеко чути
самотні кроки й тихі голоси.
Хтось може доброзичливо гукнути,
і приязно йому відповіси.

А вийдеш необачно в день жорстокий,
в його стрімку, грімливу каламуть —
загубляться безслідно твої кроки
і голосу закличного не чуть.

Одвічний вибір: світ перекричати
чи слухати його у самоті,
на вогник почуттів серця збирати,
думок плекати зерна золоті.

Одвічний пошук приязного кола,
де все доречно: сум, веселий сміх,
де владарює пісня ясногола,
де кожен дослухається до всіх.

Одвічний жаль: в ранковому тумані
угадувати надвечірні сни,
дочасну втому і сивини ранні,
і запізніле почуття вини...

ВУЛИК

Будуєм вощину надій
на рамках натруджених днів,
шукаємо пахощі мрій
між росами сивих полів.

З-під рідного даху летить
так солодко в мареві чар.
Та чом все частіше гірчить
квіткових цілунків нектар?

Час-пасічник жде. Далєбі
відомо усе наперед.
Залишим одне по собі —
натхненної творчості мед.

Тож знову крізь втому встаєм
на вічну принаду квіток
і в колі пригаслих ведем
щасливий закличний танок.

РОЇ

1

Я досвіду ще маю дуже мало.
Тож рій оце недавно проморгав.
Та втішив мене пасічник бувалий:
Ти не журишь. Бог дав, Бог і забрав.

То й хай. Моєї в тім нема провини,
раз бджоли ці — Господні, не мої.
Та от біда — летять із України
понурих співвітчизників рої.

Чи пошук доли то, чи відчай втечі —
летять і не вертаються назад.
До ситих Ізраїлів і Німеччин,
до пещених Америк і Канад.

Вслід глянувши беззадрісно і сумно,
в прощання мить не скажем я і ви —
чи бджоли ті наївні й нерозумні,
чи пасічник не має голови...

2

Рої хочять світ за очі летіти.
Хоч що роби, намірились — і край.
Ніхто не згоден безладу терпіти,
усім негайно щастя подавай.

Сьогодні не в пошані Моїсеї,
та й де месії сьогодні, де?..
Ніхто заради тухлої ідеї
на сорок літ в пустелю не піде.

То що ж нам — виживати поодиночі?
в закритих товариствах? перти крам?!..
По всіх світах понурі українці
слухняно носять мед чужим дядькам.

Питає нас пророк: “Чиї ви діти?”
В могилах сивих плачуть козаки.
Гудуть рої, зриваються летіти,
а в вуликах — порожні стільники...

* * *

Хотів тобі подарувати
веселу квітку польову.
Вагався довго — чи зривати?
І зрозумів, що не зірву.
Вона вплелася б гарно в чорну,
тугу і запашну косу.
Та як згублю я неповторну
оцю беззахисну красу?
Нехай щасливо тут палає,
аніж, зів'янувши в косі,
немилосердно нагадає,
що в світі ми не вічні всі.

СОНЕЧКО

Сміючись,
дорікаєш мені —
мовляв, такий гарячий,
що й неможливо стояти поруч.
І не здогадуєшся:
просто я запалююсь
од твого світіння.

* * *

Адлерові Короліву

У розмаїтті квітів
кожен бачить своє.
А я шукаю бджолу.

У хмільному квітнику жінок
кожен шукає найпривабливішу.
А я виглядаю бджолу.

У світі спокус і обов'язків
так хочеться нескінченного свята.
Та я вибираю вулик.

Бо бджола подарує і квітку, і небо.
А вулик відповідь на вічне —
навіщо живу?..

* * *

Колекціоную людей.
Перевагу віддаю дивакам.

Зазираю зустрічним в очі,
мрію знайти в них
нескінченні запитання,
далекі від засліплення
черговим телесеріалом
чи поточним курсом валют,
і чесний пошук відповіді на них,
зігритись біля ватри неспокійної душі,
що загадково мерехтить
у погляді живої людини,
яка вперше й востаннє
проходить цим світом,
шукаючи в ньому однодумців.

ФАСТІВСЬКІ СОНЕТИ

1

Я з містом цим здружився назавжди.
Воно — мов серце, що безперестання
прокачує крізь себе поїзди
артеріями вічного блукання.
В далекім жовтні привело сюди
мене гаряче молоде кохання.
Прийшов я із паролем ніжним “Таня”
в його ошатні вулиці й сади.
Те серце — сиве й вічно молоде —
зі мною не лукавило ніде,
зустріло щиро й, мабуть, полюбило.
Хоч де блукав у світі стільки літ —
воно мене вертало, як магніт,
навік зачарувало й підкорило.

2

Проходжу тут — не гість і не хазяїн —
захоплений прочанин — знов і знов.
Минає час, та спогад повертає
незгасний присмак зустрічей, розмов.
Я тут відкрив одну з найбільших таїн —
безмежність слова ніжного “любов”,
коли несміло уночі прийшов
до твого дому і лелек у гаї.
Нічне ледь чутне колихання саду,
напівдозріле гроно винограду,
що кожен з нас по черзі смакував.
Над вухом шепіт змовницький твій любий,
такі ще недосяжні милі губи,
які й у мріях я не цілував.

3

Моя душа над хатою літає,
над пасікою в затишнім саду,
над хатою, якої вже немає,
якої нині й сліду не знайду.

Далекий спогад вкотре серце крає —
куди свій сум розрадити прийду?
Мою щасливу пору молоду
що́ між бетонних монстрів нагадає?

Вдивлятися, шукати щось — дарма.
Нічого серцю милого нема —
убитий сад, засипана криниця.
І лиш душа все бачить, як тоді,
там, де батьки такі ще молоді
й безхмарна радість,
що тепер лиш сниться...

4

Архітектурний витвір — для століть.
А для сердець — людей невічне чудо.
Ось церква Палія собі стоїть —
не стане нас, вона і нас забуде.

Життя людське для вічності — лиш мить
на протягах космічної остуди.
І мороку, де нас уже не буде,
скороминущість наша не болить.

Чорніють свіжо рідні дві могили
тих, що в житті невдячним відзоріли —
чи ж шанував я по-синівськи їх?
Величний шпиль костелу бовваніє,
але він не розрадить, не зігріє:
невічні люди — для сердець живих.

5

Ще не раз цілителька-уява
спасе від самоїдства сірих днів.
І знову човник спогадів Унава
несе поміж зелених берегів.

Ліщинова, сунічна, медотрава,
зі щebetом, дарунками грибів —
незлагодженим хором комарів
підспівує нам весело й лукаво.

Гай-гай! Води немало вже сплигло,
та все, що нам на серці тут лягло,
цей чарівний куточок зберігає.
І довго — через відстані й часи —
бриніти будуть наші голоси
в краю, де юність досі ще блукає...

6

Я нині не наслідуюсь повторити
колись так легко сказані слова,
з якими взимку розквітають квіти,
даються необмежені права.

Я нині тільки починаю вчити
абетку найніжніших почуттів,
і тіла шал лише тепер зумів
приборкати, з душею подружити.

Я стільки і згубив, і загубив,
я стільки непотрібного завчив,
забрів далеко стежкою не тою.
Навпомацки вертаюся в ті дні,
в ті щирі почуття, слова, пісні,
щоб злитися усім єством з тобою.

* * *

Десь в інших краях — перехожий,
у Фастові я — бджола.
Тут вулиця Буйка схожа
на тихий куточок села.

Тут вулиця — добрий вулик.
В одвічних турботах гуде
привітно — в якій ще із вулиць
в містах скажуть вам: “Добрий день!”

Я тут — хоч в літах і сивий —
усе ще хлопчисько малий,
якого зненацька впустили
в великий і дружний рій.

Бджолоїної мудрої суті
мене сивий майстер учив,
хоча на грімкім перепутті
я стільки уже розгубив.

Збігають роки за роками.
Науку пригадую ту
і ніжно люблю — до безтями —
бджолину сім'ю золоту.

То роздум про велич смерті,
то вітер, то тихі дощі.
І в пору, коли уперті
тараняць шибки хрущі,
здаю слова привітні
і щирих чуттів тепло...

Біліє у місячнім світлі
бджолине моє село.

СОНЕТ БДЖОЛИ

У вулику зимовім бджілиці сниться
на луці квітка, сонячна блакить.
Десь дратівливо тенькає синиця,
десь річечка під льодом жебонить.

А тут — чекання і святе терпіння.
Тут сторожко крізь напівмрії-сни
вже не одне крилате покоління
чекало спрагло волі і весни.

Яке солодке й горде слово — “воля”,
що швидше вітру і грізніш води.
В нім поклик неба, ніжна сурма поля,
відважні крила і важкі труди.

Хай сонце й крізь пургу тобі сія,
моя кохана, бджілонько моя!

КАЧАНІВСЬКА АКВАРЕЛЬ

Дощ вийшов ще затемна на етюди.
Неспішним кроком шоркає в траві.
Щасливий шанс — не заважають люди,
і квіти не лякливі і живі.

І пустотлива пташка не посміє
на посміх взяти щирий образок.
Щасливий дощ — малює, як уміє,
кладає на землю за мазком мазок.

На листя, на ставки і на альтанку,
в якій чи Пан, чи легковажний Лель,
змагаючись, мабуть, з дощем із ранку,
виспівує щасливу акварель.

* * *

Гукає дзвінко і заклично
весна в розквітлому саду.
І бджілка — Дон Жуан одвічний —
цілує квітку молоду.

Що потім буде друга, шоста —
за те поспішно не суди:
бджола наносить меду доста,
з квіток народяться плоди.

Не перші вже, ще не останні —
не винні: звісно, молоді.
В травневому буянні п'яні —
наляються мудрістю плодів.

Цвітіння швидко так минає,
і долу хиляться гілки.
Тобою зваблений, кружляю,
а ти стулила пелюстки...

* * *

Пташки вертають у свій край здалека,
і річку, й ліс наповнять голосами.
І ось уже телеграфіст-лелека
вистукує вітальні телеграми.

Старий дідусь, що проти сонця грівся,
на звістку ту веселу озирнувся:
“Хороший! Прилетів, не заблудився,
до рідного гніздечка повернувся!”

Хоч крилонька усе ще зводить втома,
хоч все спочатку треба починати,—

як добре, коли нас привітно вдома
стрічає рідний гай і рідна хата.

Як добре сповідатися вітчизні
у пісеньці розчуленій і щирій..
І лиш літак — бездушний і залізний —
летить у безвість в чужорідний вирій.

СВЯТО МЕДУ

*Побратимам з літоб'єднання
“Радосинь”*

У вулику сьогодні свято меду.
Привітно бджоли цілий день гудуть.
Вони ж бо і не злі, і не скареди —
що наносили, щедро віддадуть.

Вони нектар по крапельці збирали
і, скупані у сонці та росі,
ще стільки квіток не обцілували
і пахощі ввібрали ще не всі.

Ще їх чекають в луках розпашілих,
іще їм усміхнеться радо синь,
бо для талановитих і умілих
світ сповнений довірливих цвітінь.

Медове сонце котиться за обрій,
і мружиться щасливий дід Дмитро:
“Приходьте, пригощайтесь, люди добрі,
на щастя, на здоров'я, на добро!”

* * *

Дмитрові Чередниченку

Учора я сумно поглянув на дерево,
і воно сумними очима
довго дивилось мені вслід.

Сьогодні я глянув на нього весело,
і дерево, як до давнього знайомого,
засміялося тихим шелестом листя.

Я приніс його щирий усміх
до принишкої квітки,—
і весь день зі звесілої луки
линув пелюстковий сміх.

Тому я глибоко сховав свій сум,
щоб не ридав вітер,
не плакали хмари,
щоб усміхались одне одному люди,
вдячні деревам і квітам.

* * *

Людина приборкала коня
і поклала на нього свою ношу.
Людина приманила пса,
і він стереже їй дім.
Вона улещає бджолу,
щоб дім став повною чашею.

Та людина не знає,
що кінь навчає її терпіння,
пес — вірності,
а бджола — працелюбства.

ПОЕТ

Стежки, якими ти колись пройшов,
веселих не забули підшов,
Вербиченька ота, яку рукою
погладив ніжно, досі снить тобою.
Дзвінка луна над озером в гаю
повторює мелодію твою.

Та з них ніхто в мить зустрічі не знав,
що словом ти їм вічність дарував.

СНІТИНКА*

Об'єктив озера
фотографує прибрані береги
і святково вдягнуті дерева,
що в тихий день бабиного літа
зібралися щирою родиною
та й радяться,
як перебути зиму.

Липи збилися докупи,
горобина пишається намистом,
тополя стала позаду — бо найвища.
А сестрички-верби
низько схилились до води,
в останню мить поправляючи коси.

Гарно як!
Ото стати б поруч.
Та боюся
зіпсувати їм світлину...

* Озеро поблизу Фастова.

* * *

Де між похмурих сосен
холодний сніг лежить,
берізка світлокоса
зіщулена стоїть.

Важкі зелені віти
у сосен, мов кожух.
Берізці ж клятий вітер
геть забиває дух.

Закутана по п'яти,
бурчить сосна сосні:
— До чого ж ці дівчата
наївні та дурні.

Коли ото яскрава
циганка-осінь йшла,
підступна і лукава —
берізку роздягла.

Сміялася, бряжчала:
“Іще позолоти!”
Довірливій сказала:
“Щаслива будеш ти”.

А тут такі напасті:
мороз, вітри — зима!
А тут не тільки щастя —
і платтячка нема...

Берізка ж не зважає,
травневі бачить сни
і з усміхом чекає
веселої весни.

Бо і вона не винна,
і осінь не винить:
прийде весна-кравчиня,
всім сукні стане шить.

І правду нагадала
циганка-осінь їй:
ще буде й неба мало
щасливій і стрункій!

БАТЬКО

Пам'яті І. Ф. Кучинського

Відкидаю сніг від хати,
від сирих сирітських стін.
Відчуваю жар лопати,
що зігрів — навічно — Він.

Відкидаю холод втрати,
тоскний морок забуття.
Як змиритись, поєднати
лід життя й жар небуття?

Йтимуть роки — та ніколи
тут байдуже не пройду,
бо співають вічні бджоли
у засніженім саду.

Сонечка весна добавить —
де й подінеться той сніг.
Знову стільчик він поставить
біля вуликів своїх.

І складатиму екзамен.
І питатиму порад.
Зігріватиму руками
вічність зморених лопат.

* * *

Нарешті доріс
до дідових окулярів.
Колись, було, одягав,
і перед очима туманився світ,
хиталась під ногами земля.
А нині,
коли букви розпливаються
навіть за витягнутих рук,
чіпляю їх на ніс
і вільно читаю дідові листи,
розумію через роки,
його поклик,
недосяжний для гострозорої молодості.

ОНУКА І БАБУСЯ

У вагоні електрички
всіх чудують і дивують.
Мов завзяті дві сестрички,
знай сміються і жартують.

Помилитися боюся:
схожі очі, ніс і губи.
Де онука, де бабуся —
ця бежжуба й та беззуба.

На щасливу мить зустрілись
юні літа й роки стерті.
Одне в одному відбилися
мить народження і смерті.

Мов прийдешне і минуле
дивляться у люстро пильно,—
чи про світ увесь забули,
чи шукають істин спільно.

Раптом — сміх. І знову тиша.
Тільки котить хвилі Лета.
Нескінченну повість пише
незнищенна естафета.

* * *

За селом, де на краєчку поля
поєднались радість і журба,
обнялися молода тополя
і стара похилена верба.

Ніби рідні душі на горбочку
просто зупинилися на мить.
Може, то стрічає мати дочку,
може, в світ ось-ось благословить.

Може, вдвох на когось виглядають,
дивляться з надією у даль.
Стиха у чеканні щось співають,
піснею гамуючи печаль.

Все байдуже: спека, вітер, злива,
час, що перемелює вітряк,—
не наобнімаються щасливо
і не наговоряться ніяк.

ПАМ'ЯТЬ

Мій батько не любить
згадувати війну,
хоч вийшов із неї,
в бою не загинув.
Бувало, в дитинстві
розпитувати почну —
він сумно подивиться:
—Не треба, мій сину...

У нього з війною
свої є рахунки —
лишилась вона на обличчі
гримасою вічного болю.
Немає стількох побратимів,
ідуть у запас вже онуки,
а він все ніяк не вийде
із того — останнього бою.

Мій лагідний батько
весь вік айболитом
тварину довірливу
голубив і рятував.
А скільки надій крилатих
його покоління розбито,
коли не зерно сіяв кожен,
а цілився і убивав!

Роки невблаганні
серця посивілі жалять,
навік забирають
останніх фронтовиків.

Та житиме вічно
 небалакуча пам'ять
про тих, хто науку смерті
 пропагувати не вмів.

1995

* * *

*...я лиш інструмент,
в якому плачуть сни мого народу.*

А. Костенко

Життя моє не зміряне ще.
Зношу ще, може, не одну сорочку.
А поки між борщем і між дощем
дописую до нього по рядочку.

Замріяного серця метроном
виборсується із тенет підлоти,
щоб знову між псалмом і матюком
вплітати і свої наївні ноти.

Та надто вже поступливий, мабуть.
Такого кожен хоче осідлати.
То тут, то там заслинено сопуть
ті, що хотіли б на мені зіграти.

Та хай не заміряється ніхто —
не видавить із мене ані звуку.
Запам'ятайте — я не долото,
я одного лиш Майстра знаю руку...

* * *

Свободу хаму і бджолі...

С. Щербак

Дай свободу доброму і злому,
мудрому й дурному,
повні жмені
ще й кишені —
хай розкошують.

Добрий, мудрий візьмуть обережно,
вдячні безмежно,
підуть з нею в світ
сіяти, як цвіт —
всім на добро.

Злий і дурень вхоплять ту свободу,
як нагороду,
як довбню замашну,
й махати почнуть —
віддай все, що маєш!

То радіти нам чи жалкувати?
свободу забрати?
Та квіти насіння дадуть,
швидко діти ростуть —
може, дурний у розумного навчиться
і злий подобрішає...

* * *

Для когось це, може, й не драма,
а я вкотре вже повинюся,
бо жив у столиці “Динамо”
й не знав про столицю Стуса...

НІЧНІ РОЗДУМИ

У сліпій метушні
 обпече усвідомлення мить:
Хтось змінити життя
 знову й знову дає нам нагоду.
Якщо ж творимо зло,—
 не кажімо, що знов не щастить
чи мені, чи тобі, чи йому,
 чи й усьому народу.
Хтось не перших веде нас.
 Бажає нам тільки добра.
Лиш прислухатись треба нам
 до співчутливого Нього.
Ми тут вперше.
 А сцена буття вже стара.
І мільярдами ніг
 збита в пил віковичний дорога.

Хтось втомився один
 через Вічність холодну брести.
Хтось на рівного в думці й звитязі
 усе ще чекає.
Та не можем до Нього ніяк дорости.
І, народжений з кожним,
 із кожним Він — вкотре — вмирає.

Зі знанням цим і важко, і легко мені.
Не впаду у зневірі
 і не зупинюсь в осторозі.
Хтось засвічує знову сигнальні вогні
на моїй неповторній —
 та пройденій Кимось — дорозі...

* * *

Страх долаючи й слів олжу,
ніби грізного лева крізь ґрати,
роздивляємось смерть чужу
і вчимося самі вмирати.

Між печалі, надій, спокус
зупиняємось на одному:
як полегшити біль комусь
й непомітно піти самому...

ПЕРЕЧИТУЮЧИ ВОЛОДИМИРА КУЗЬМИЧА

Пересохла річка ще жива.
Слід її не губиться з роками.
З лона спрагло щовесни трава
пестить небо ніжними руками.

В лозах знайде захист дрібнота —
чи то спека, а чи небезпека.
З висоти сюди ще заверта
й довго бродить молодий лелека.

Що шукає, що йому болить?
Лук знайомі сторінки читає.
В небі знову колами летить —
все, як завше, лиш душі немає.

Час стирає рими і слова,
вітер їх пригадає вустами.
Пересохла річка ще жива —
слід її не губиться з роками.

* * *

Незворотність наших зустрічей —
щоразу все вперше й востаннє.

Знайоме дерево,
з яким разом росли,
сьогодні не впізнати.

Назавжди лишився в учора
песик з привітним хвостом,
і рука моя гладить
зовсім іншу істоту.

Образивши нині кохану,
завтра шукатиму вибачення
в інших сумних очах.

Безповоротно втрачені миті
не-спілкування, не-любові
крихта за крихтою
забирають нас одне в одного
і розпорошують
у чорній прірві
вічності.

Безпорадно озираюсь довкола
і з відчаєм блудного сина
торкаюсь травинок,
ловаю подих вітру
й уклінно дякую Богові
за подаровану печальну нагоду
закрити батькові очі
та до скону зігрівати в жмені
останні піщинки
його зболеного буття...

* * *

Світлій пам'яті батька

Ця ніч належить не мені,
проте і не мине без сліду.
І я на тихий поклик їду
на ще крилатому коні.

І я належу не собі,
і коника не підганяю —
він, мудрий, сам дорогу знає
назустріч радості й журбі.

Хто нас покликав і куди?
Хто ніч забрав, щоб повернути
те, що удруге не добути
у неба, у землі й води?

Хто нам заснути не дає?
Хто знову тихою ходою
йде поруч із конем і мною
і мовчки думає своє?

І не показує лице.
А я не смію зазирнути.
Боюсь впізнати і почути,
боюсь почути хоч слівце.

Ще й здогад мозок не облік,
як хтось беззвучними губами
прошепотів: це він із вами
прийшов прощатися навік.

Я низько голову схилив.
Не треба. Хай назве світанок
того, хто в ніч цю наостанок
із нами був. Хто нас любив.

Ще з нами він. Ще ми із ним.
Ще прірва нас не розділяє,
і порожнеча ще не зяє
у наших колі нетривкім.

Ця ніч безжальна в день стече.
Мовчи. Можливо, так і треба.
І кимось не підперте небо
ще важче ляже на плече.

* * *

Друзям-хористам КПІ

...а я не стану до двобою,
а стану до двоспілкування.
Я залишатимусь собою
без герцю і протистояння.

За свою сутність вдячний хору,
що з ним спізнати довелося,
як між людей знайти опору
і віру в багатоголосся.

Співати в нім — не так важливо:
чи першим голосом, чи другим...
Я почуваюся щасливо,
коли стою пліч-о-пліч з другом.

ХУДОЖНИК

Миколі Щупію

Плуг фарбує поле в чорний колір.
Сівалка розмальовує його зеленим.
Комбайнові подобається з краю в край
проводити рівні жовті смуги,
а літак веде над полем широку риску,
й воно невдовзі стане
білим-білим.

У кожного своя улюблена барва —
чорна,
зелена,
жовта,
біла.

А Миколка має повнісіньку коробку
різнокольорових олівців
і тому малює
поле, плуг, сівалку, комбайн, літак
і всі пори року.

* * *

Григорієві Іваненку

То раптом вітром прогримить,
то снігом боязко шкребеться —
чия душа в цю чорну мить
в моє вікно тривожно б'ється?

Хто вкотре, як і я, не спить
і сну покійно не чекає —
щоб темну тугу одурить,
всю ніч під вікнами блукає,

та сам від себе не втече —
прийде неждано серед ночі,
незримо здавить за плече
і дивиться уважно в очі.

Не відпускає. Та мовчить.
Щось хоче мовити й не може.
З яких країв, яких століть
прийшов у ніч цю непогожу?

Чи захотів застерегти.
Чи кличе-зве мене з собою...
Нуртують за вікном світи,
у шибку стукають журбою.

* * *

Не віршував би я, кохана,
та у гарячі ночі й дні
чим полікую вічну рану,
яку ти завдала мені?

Повік не бавився б у рими,
та як інакше я утну —
як літа, осені і зими
всуціль перетворю в весну?

Не став би я Пегаса пасти,
та в очі дивлячись твої,
хоч раз чи зміг би перекласти,
що нам співають солов'ї?..

* * *

Царівна-жабка
щовечора
довіжливо й відважно
скидає для мене
таку зайву в розмові віч-на-віч
шкірку,
і, вкотре сліпнучи
від знайомої
та щоразу неповторної краси,
почуваюся
щасливим Іваном-царевичем,
який жахається тільки одного:
чим платитиме
за свій давній
необачний
постріл?..

* * *

В садку танок навскісного дощу.
І світ довкола весь такий щасливий.
Тебе сьогодні я не відпушу —
що дощ мені, коли я прагну зливи.

В душі зібралось стільки буйних хмар,
що іноді боюсь — не дам їм ладу.
Боюсь, що почуттів назрілий дар,
несприйнятий, прорветься бунтом граду.

Боюсь, що парасолька самоти
тебе вкраде і назавжди сховає.

Так близько вже до сірої сльоти,
тож хай цей теплий дощ не ущухає.

І хай ця ніч ніколи не мине,
хай полива напівзасохлу мрію.
Послухай дощ — він виповість мене,
все скаже, що сказати я не вмію...

* * *

Все довкола нагадує тебе.

Вуста в жінки навпроти
схожі з твоїми.
Голос за спиною
змушує озирнутись.
У цієї дівчини
твоя енергійна хода.
А ось — втім, таке неможливо —
бо очі твої... у світі
більше таких нема.

І все ж ти присутня усюди —
усе розмаїте жіноцтво
взяло у тебе по крихті,
щоб кожної миті вертати
кохану мені по частинці.

Хоч сума частинок
повік не складе одне ціле —
єдину

Тебе.

* * *

Коли довго не приходить натхнення,
не скаржусь на втому,
не міряю температуру
або артеріальний тиск,
не клену економічну кризу,
вічно роздратованого начальника,
постійні сварки сусідів за стіною
чи — боронь, Боже —
сумні очі коханої,
бо знаю:
це занедужала душа.

Вражена вірусом зневіри,
епідемією розгубленості
й хронічною хворобою байдужості,
вона заховалась подалі від світу,
заплющила очі,
як дитина, згорнулась калачиком
і спить.

Тс-с-с!
Не будіть.
Хай присниться їй усмішка матері,
повітряний змій у блакиті неба,
чарівна сопілка,
яку змайстрував добрий, веселий
безногий сусід.
Хай пригадається велосипед однокласника,
на якому по черзі їздила вся вулиця,
неповторна ніч після випускного вечора
і перший прочитаний коханій вірш.

Хай душа пройде стежками,
де їй було сонячно,
де щирі поривання
зустрічали приязні усмішки,
де хотілося співати
і любити людей.
І тоді вона прокинеться,
зіплена натхненним здогадом:
довкола нас не вороги,
а притомлені й безпорадні душі.

* * *

Кохана,
вклоняюся твоїй аскезі,
посивілий,
п'ю з тобою вино молодості
і, нарешті, розумію
цнотливу стриманість пізньої весни,
що не поспішає
в хмільні обійми гарячого літа,
аби щасливою на багаті плоди
стала мудро виплекана осінь.

Обожнюю
твій кожний крок назустріч,
вслухаюся
у ніжну музику наблизень,
поринаю
у безмежність твоєї щедрості,
кохана.

* * *

Я не вживаю слів “моє”, “моя”,
володарем себе не уявляю.
Й таке, здавалося б, природне “я”
із рук примарно вкотре вислизає.

Надбати речі завше не спішив,
бо знаю, хто і ким тут владарює,
бо не для мене черги жебраків,
де всі не знають, що кому бракує.

І не мені, а я належу всім,
хоч будь-кому належати не хочу.
Є тато й мама. Рідний край і дім.
Коханої незагребущі очі.

І сходять вранці не мої сонця.
І знову вчуся бути я бджолою.
Мені належить ну хіба що мить оця —
та і її я розділю з тобою...

ПОРІВНЯННЯ

Сказав зопалу,
що моє кохання — вулкан,
і тепер розумію,
чому ти тримаєшся віддалік:
зблизька милуються вогнем
лише самогубці.

Хтось мовив про нас:
— Як пара голубів.
Так ось чому над головами
раз по раз шугають шуліки.

Загадав бажання:
світи мені зорею в небі!
Та раптом подумалось:
тільки не стань
докучним ліхтарем за вікном...

* * *

Запитайте в мовчазного солов'я,
чом він співом не бентежить тишу,
й, може, він підкаже, чому я
струн торкаюсь рідше і скупіше.
Може, зрозумієте, чому
в клопотах кохана солов'їха
рідше усміхається йому,
не підспівує замріяно і тихо.
Може, загартуєте в собі
всеперемагаючу потребу
не змовкати в сумі і журбі,
усміхатись пташці, людям, небу.

* * *

У весни веселі шати.
Де зваблива лиш пройде,
все спішить зеленим стати,—
щойно блякле і руде.
У весни щасливі очі.
Лиш погляне з-під руки —
враз блакиттю захолюпочуть
небо, усмішки, струмки.
У весни дівоча вдача —
все б їй танці та пісні.
Трішки дощиком поплаче
та й сміється цілі дні.

* * *

Несу черешеньку садити
туди, де вулики гудуть.
Вона тріпоче: “Жити! Жити!”
Бруньки повітря спрагло п’ють.
Вона щасливо зацвіте,
вона мене переросте.
Віддачить щедрістю плодів —
аби лиш світ теплом зустрів.
Йде вперше донечка до школи.
Які щемкі хвилини ці!
Тріпоче рученятко кволе
в моїй розчуленій руці.
Вона мене переросте,
вона щасливо зацвіте.
В життя нестиме далі цвіт —
аби лиш милосердний світ...

* * *

... а в соняху,
мов інкубаторі,
літо висиджує
365 ясних світанків.
І якби хитруни-горобці
дочасно не видзьобували —
кожен собі —
персональне сонце,
цілий рік із привітного неба
не сходила б доброзичлива усмішка.

А ось цей похилився
мало не до землі —
все ще сподівається
на вічне літо.

Та тітка Наталка
розв'яже з його голови марлю
і виб'є качалкою
останні надії,
обмінє їх на ринку
на недоношені сонця
і сховає глибоко до гаманця.

* * *

Фарбую веранду зеленим,
перевфарбовую осінь.
Аж чую — гілочка клена
хоч крапельку фарби просить.
За ним і берізка озвалась,
торкнула плече рукою:
— Я з літом не попрощалась,
не хочу бути рудою.
Тополя і граб — лиш узнали —
зеленого попросили.
І тільки ялинки мовчали,
байдуже гав ловили.
І мовив я кленові: — Друже!
Це осінь із вами жартує.
І ти не вбивайся дуже,
що гай незнайомо квітує.
Берізці сказав: — Не журися,
що поруділи коси,
що невгамовний вітрисько
їх смика і ген заносить.
Сказав їм: — Які ви гарні!
І є новина у мене:
весна у своїй перукарні
вам всім поверне зелене.

СУЗІР'Я ДРУЖБИ

Розносить, друже юних днів,
нас буднів течія.
Та знову вечір, зорі, спів,
гітара, ти і я.
Зірки у небі мерехтять,
в сузір'я заплелись,
мов очі друзів, що горять,
як в юності колись.

Між цих зірок у небі тім
сузір'я наше є,
що в світі, завжди непростім,
нам сили додає.
Сузір'я дружби вабить нас,
немов маяк з пітьми.
Відступить і всесильний час,
допоки разом ми.

Хоч стільки літ уже пройшло —
це не забути, ні.
Воно ж було, було, було —
і дружба, і пісні.
Та знаю, друже, чом мовчиш,
вдивляючись назад,
бо все частіш і все густіш
печальний зорепад...

Розносить, друже юних днів,
нас буднів течія.
Та знову вечір, зорі, спів,
гітара, ти і я.
І не забуду, друже, вір, я
цю неповторну мить —
хай дружби нашої сузір'я
приятно горить.

* * *

Ще назріють і думки, і рими.
Ще веде крута дорога в Рим.
Ще холодні незворушні зими
ми зігрієм шалом молодим.

Ще сізифи не перевелися.
Ще душа жива — співа, болить.
Ще не час казати: зупинися,
мить!

УСМІШКА І ПОСМІШКА

В мові ці слова — сусідки,
та в них вдача ось яка:
перше — з лагідністю квітки,
друге — шпички будяка.

Дуже схожі — згоден з вами,
але не один в них зміст.
Усмішка — то ласка мами.
Посмішка — прикрита злість.

Чи у радості чи в тузі,
в гуморі чи не з ноги —
усміхаються нам друзі,
посміхнуться вороги.

У житті усе буває,
та повсюди й повсякчас
хай вас усміх зустрічає,
хай минає посміх вас.

* * *

Іванові Доничу

Пси-маляри розцяцьковують сніг
охрою з пульверизаторів.
І красуватимуться до відлиг
твори сміливих аматорів.

Мистецтвознавці-ворони прийдуть,
в захваті каркнуть здивовано:
щось авангардно-космічне, мабуть,
щедрим мазком намальовано.

Скільки тут свіжих, сміливих ідей!
Барви, раніш не дозволені...
От тільки критики з-поміж людей
мимо пройдуть невдоволені.

...вранці незручно ступати на сніг:
ми ще лежали в постелі,
а у саду ієрогліфи ніг
вірші творили веселі.

* * *

Підстаркуватий вірш
зустрів самотню риму
і ввічливо сказав:
— Благаю, не спішіть!
Я довго Вас шукав,
не пробігайте мимо,
я враз Вас покохав,
без Вас мені не жить.

А рима — статъ слабка,
 куди їй, ніжній, дітись,
спитала б хоч себе:
 її вірш — не її..
Та треба, врешті-решт,
 до когось притулитись —
до мужнього плеча,
 до друга, до сім'ї.

Та мужнього плеча
 не вийшло — річ знайома.
Та вірш злетіти ввись
 не зміг чи й не схотів.
І риму, мов рабу,
 весь час тримає вдома,
нікуди не пуска
 від віника й борщів.

Усе неначе є.
 Добром набита хата.
Та їй добро гірчить,
 і хата — мов тюрма.
Зарозумілий вірш,
 нахабні віршенята.
Є проза сірих днів.
 Поезії ж нема.

КРИТИЧНИЙ ВІК

(у трамваї)

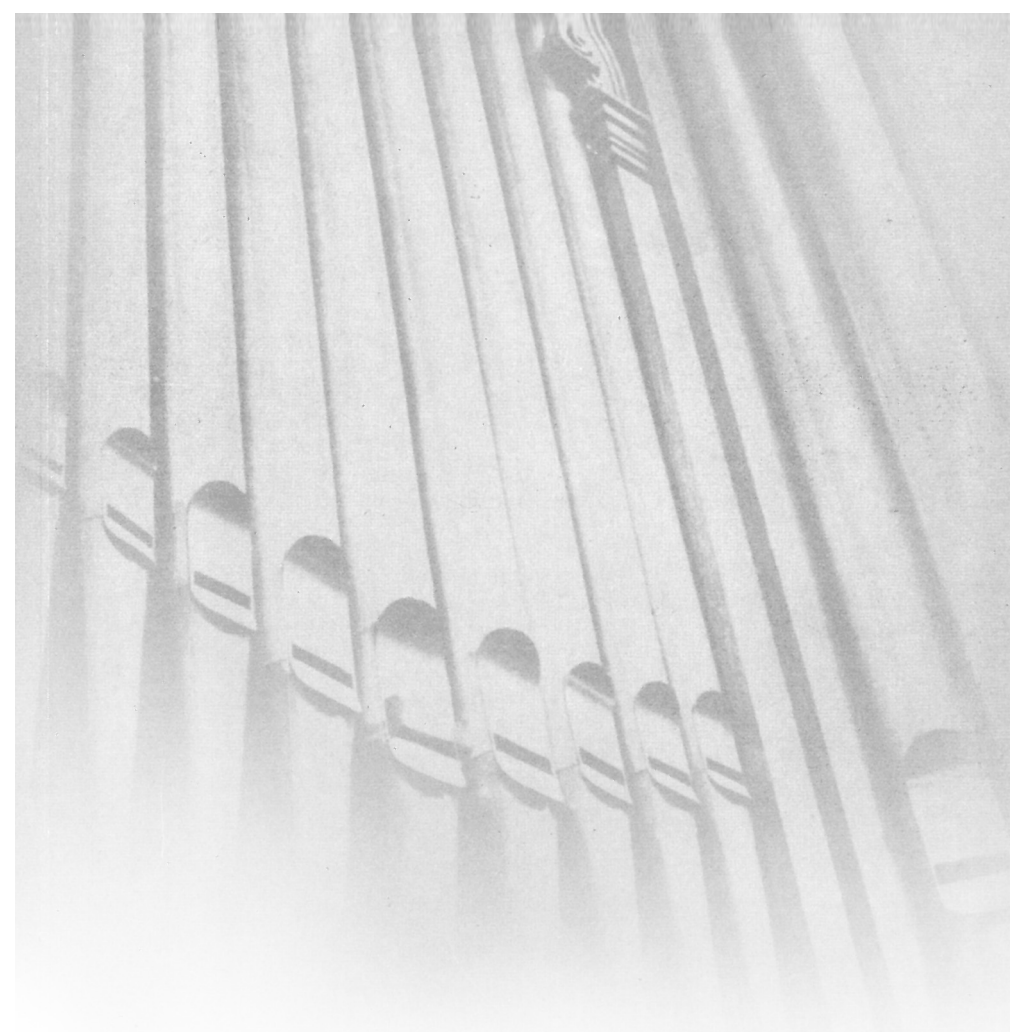
Побачив дівчину — мерщій втягнув живіт:
— О де мої квітучі двадцять літ!
Помітив ревізора — ледь не вмер:
— Чом я ще досі не пенсіонер?..

ФІЛОСОФІЧНЕ

Життя — надзвичайно цікавий процес.
В нім поруч бездари й таланти.
На кожного Пушкіна є свій Дантес,
а на Беатріче — свій Данте.

Для пташки — гніздо, і сідло — для коня.
До пляшки завжди є охочі.
На кожну калюжу знайдеться свиня.
На успіхи — заздрісні очі.

В житті усе поруч — крутість й тюрма,
Терещенко й жадібний Плюшкін..
Якщо, скажеш, в тебе Дантеса нема,—
спи далі: ти, друже, не Пушкін.

*Хор — це не тоді, коли багато,
а коли переконливо.
Не за владним помахом палички,
а за власним горінням.
Хор — це не обов'язково голосно,
зате без найменшої фальші.*

В
ВАЛКА

* * *

І у грудневій безнадії
знайти припишклу барву — хоч одну, —
в душі сховати якомога глибше,
роздмухувати, як малу жарину —
терпляче, обережно.

Запалити
своєї ватри полум'я щасливе,
дбайливо затуляючи од вітру.
Його неголосну, щемку палітру
у спраглий світ з надією нести,
щоб з тисячами інших оптимістів
вогні веселки всім подарувати...

* * *

Цей день впаде монеткою в метро
і, прогримівши поїздом в тунелі,
непогамовний ніби Фігаро,
засне навіки в зоряній постелі.

Цей день залишить відгомін ходи —
в одному серці чи в усьому світі.
Цей день залишить по собі сліди —
чи на сліпім піску, чи на граніті.

Візьме з собою — в Вічність понесе
дитячий сміх або віддуння бою.
Подивишся йому услід — і все.
І наодинці лишишся з собою.

* * *

*Самому чудно. А де ж дітись?
Що діяти і що почать?
Людей і долю проклинать
Не варт, ей-богу. Як же жити...*

Т. Шевченко

Я вас люблю. Кохані, милі
розгублені брати мої,—
невже безрукі ми й безсилі,
невже одвічні солов'ї
своє назавжди одспівали
і не очікують весни?
Невже ми безголосі стали
і не натягнемо струни
на кобзі а чи на гітарі —
щоб крила пісні дати своїй?..
Невже сановному нездарі
одвічно працьовитий рій
підспівуватиме покірно
в тональності ля фальш мажор?
Невже неширо і манірно
звучатиме мій рідний хор?

Я вас люблю. Не проклинаю
одвічну обережність душ.
Сказати правду?

Сам не знаю,
почати з чого. І кому ж
довіriamo єдину долю
у поступу — не боротьбі.
Хоч на хресті надій і болю
так вірить хочеться собі..

НЕВЖЕ?..

Побачивши вперше
білосніжні вершини гір,
боявся відвести й на хвилюк очі —
а що як міраж це —
і не розумів,
чого всі довкола
не звертають уваги
на піднебесну красу.

Побачивши вперше
це веснянкувате дівча,
боявся згубити його в натовпі —
а що як більше не стріну —
і не вірив:
невже звикну до цієї неповторності.
як часто звикають
до першого снігу,
до соловейкової пісні,
до краси гір?..

* * *

Перед дзеркалом
прозрілої зрілості
з іронічним посміхом
малюю собі вуса,
вмочаючи палець у сажу
охололої ватри рожевих сподівань
і наївних поривань.

Досить.
У бездумному світі серйозних дурниць
і божевільних самокатувань,
на кону бездарного прем'єрства,
деспотичної режисури

і пихатих рецензентів
краще бути блазнем.

Блукати, де заманеться,
співати, як на душу ляже,
і колисати немовлятко думки,
до якої
колись дослухатимуться й королі.

СОН

Проводжали мене у політ
добрі руки моєї мами.
Й гамселив я щасливо світ
напівкрилами-напівруками.

Напівбіг і напівлетів.
В напівборсанні-напівплаванні.
Ще боявся, та вже і смів.
В світі вже, ще у рідній гавані.

Напіввнебі-напівназемлі —
у землі і у неба брав сили.
Люди й птахи, великі й малі
вже питали мене, ще учили.

Ще пишався я злетом своїм.
Вже від думки важкої стомився:
що я в небі, завдячую тим,
хто внизу на землі лишився.

І вже стільки крилатих літ
прокидаюся і не знаю:
сам лечу чи — назустріч світ,
я ж натхненно його вбираю...

* * *

Бряжчимо
монетками в кишені часу,
обшморгуємось
до втрати власного обличчя,
хто стиха,
а хто до плаксивого дзеленчання
заздriamo
зарозумілим банкнотам
і все менше віримо,
що чимало зможемо,
коли нас багато.

* * *

Затиснутий тілами у вагоні метро,
немов стою у велетенському хорі,
що виконує реквієм,—
співає зосереджено,
з почуттям,
але мовчки,
лише то тут, то там,
дисонуючи,
щось жебоняць окремі солісти.

У вагоні чомусь темно,
і лише ліхтарі тунелю
час від часу вихоплюють
напружені в німому крику обличчя.
Примружені очі,
зціплені зуби,
вишнуті лікті —

мовчимо,
лише диктор час від часу
оголошує
наступну частину реквієму.

Мовчимо —
уже накричались,
вихлюпнули наболіле,
а на нове немає слів,
немає натхнення,
своєї мелодії.
Чуже ж співати набридло.

Мовчить мій хор
Понуро мовчить.
Похмуро мовчить.
Грізно мовчить.

Лише белебенять щось
невгамовні солісти.

* * *

Бунтувало дерево, в якого
відчахнули гілку щонайкрашу.
Лементіла гілонька-небога.
Лиш мовчала непорушно хаща.

Може, б я й повірив, що не в змозі
древній ліс за себе постояти,
та верба кричала при дорозі:
“Доки, люди, будемо мовчати?!”

* * *

А час за ним не встигав,
накульгував десь позаду,
хапав за штани реп'яхами
вчорашніх газетних новин,
спокуси пропонував,
плітки підсипав і зраду
і гнівався до безтями,
що йшов далі з піснею він.

А час любив мовчазних,
обачних і обережних,
услесливих, в міру грішних,
похилених перед ним.
Тож дратував його сміх
того, хто йшов незалежно
і пестив розквіті вишні,
і сипав суцвіття рим.

А той, хто йшов і співав,
ні з ким не збирався змагатись —
протягував приязно руку
усім, що човпали чобітьми.
І лиш за одним жалкував,
що важче стає встигати
нести у світ науку,
як людям ставати Людьми.

А час не встигав за ним...

* * *

Ще уночі вертаються морози,
ще не настала котиків пора,
а вже цвітуть весняно верболози —
несміливо спалахує кора.

Ще спить трава, берези напівсонні,
у сірі дні й струмок неговіркий,
та приятні різноголосі тони
сплітаються із голосом ріки.

Ще барви в бруньді набирають сили
і пагонами рвуться в теплі дні.
Сади свої етюдники розкрили,
малюють першу акварель весні.

БЕРЕЗЕНЬ

Чарівні збирачі податків
виходять на весняні лови.
І примовкають враз розмови
про долари, футбол, нестатки.

Їм треба зовсім небагато —
лиш погляд, усміх, здивування,
а навзаєм дарують свято
і призабуті сподівання.

Утверджують одвічне право
весни, жіночності і вроди.
І відбиваються лукаво
в зомлілім дзеркалі природи.

* * *

Бувають дні... Нізвідкіля беруться.
Похмури, а чи сонячні — байдуже.
Нежданим даром принесуть натхнення,
і все здійсниться, хоч би що замислив,
та й те знайдеш, що не шукав напевно,
сягнеш висот, не звіданих донині.

Хто ці священні злети насилає,
не знаю. Знаю лиш одне достоту,
що з пустоти вони не виринають
і не народжені вони нудьгою.
Та здогад все упевненіш пульсує:
щоразу передує їм робота.

Не підневільне рабство на галерах,
але й не зиск, що убиває душі,
а праця — й повсякденна, і велика,
чорноробоча, не для постаментів,
та, що єднає із землею небо,
людину творить із кавалка глини.

* * *

Краса води, вогню і неба —
у нескінченній зміні станів.
Принадність квіточки і птаха —
у злеті мрій про досконалість.
Безмірність дерева і бджілки —
у вічнім святі працелюбства.

Як стати полум'ям і небом,
позичити крило у птаха
і полюбити свято буднів?..

* * *

Кожен ранок нам дає надію.
Кожен вечір віру убива.
Ніч нам вкотре повертає мрію,
сокровенні почуття й слова.
Ми щодня народжуємося знову
і зі згаслим помираєм днем.
То ведем із вічністю розмову,
то у миті позички берем.
Та борги повік нам не віддати.
Та віки мовчать — що ми для них?..
Все нові й нові хороним дати
і чекаєм ранків рятівних.

* * *

Де співрозмовник не для балачок —
для думки — спільно, вголос, до глибин?
Хоч гамірне життя — немов товчок,
замислений — у натовпі один.
На площі гомінкій притишу крок,
та марно — владарюють між людей
одвічні ретранслятори пліток,
в уми підступно вживлених ідей.
Оманливий прихисток самоти
не погамує спрагу спілкувань,
потребу прямування до мети,
взаємодоброзичливих змагань.
Тому — плекати думку і рости,
і храм терпляче зводити з руїн,
і, врешті, співрозмовника знайти —
для праці спільно й злету — до глибин.

КИЇВСЬКІ ХОКУ

Останній політ листка.
Осінь його заколише,
і почнеться відлік вічності.

Тиша з'являється нізвідки:
кілька дерев, лавка і твої очі.
А за рогом — бензинне пекло.

Як полічити цілунки? —
Починаю і знову збиваюсь.
За що мені в школі ставили п'ятірки?

Чому абетка починається з "А"?
Хіба моя не краща:
А, Ю, Б і знову А, Ю?..

Вірші спершу пишуть, а потім читають.
А я роблю навпаки:
читаю твій погляд і занотовую рядки.

Я знаю цей неприступний вигляд —
за міцними мурами
завжди ховається беззахисність.

Твій голос упізнаю серед тисяч інших.
Твою ходу почую за сто верст. —
Незбагнений резонанс душ...

Парасолька в мить розкривання —
як пташка, що рветься в небо.
Пригадую наші прогулянки під дощем.

Починається осінній дощ.
Ходім, кохана, —
наша весна завжди з нами...

* * *

Я написав на піску ім'я коханої..

Едмунд Спенсер

Увічнити ходу твою легку
не вдасться спочутливому піску.
Ревнива хвиля берег враз покриє
і нетривкі сліди безжально змиє.

Ввійшла ти в море — досконале тіло
воно, як вмільий скульптор, відтворило.
Та щойно ти ступила із води —
вона тебе забула назавжди.

Принишклий сад твій сміх не раз ловив,
повторює луна дзвінкий твій спів.
Та голос твій — як тільки відлунає —
чи хоч один листок в гаю згадає?

Що гарна ти — відомо всім довкола,
але не скажуть це ні ліс, ні поле.
Усе — земля, і небо, і вода —
твою красу безмовно спогляда.

І з-поміж всіх про тебе тільки я
повідую вікам, любов моя.

* * *

Знову до мрій ми ласі,
хоч досвідом добре терті.
Вчора — уже не в часі,
а в чорному сейфі смерті.

Нині — мов перехрестя,
як вічне розп'яття буднів,
вибір: дорога честі

чи дні для сумління судні.

Завтра — із тисяч “можливо”
надія в невідворотності.

Щастя — всього лиш примхливо
поєднані дві самотності.

* * *

Пізанська вежа нашого кохання
похилена стоїть вже стільки літ —
мішень для здивування, глузування,
як сивий міт.

Довкола — на помпеях голосіння
безладний вавілон перебудов,
ромео недосвідчене служіння,
бунт казанов.

Довкола — сум, приреченість осіння,
що все майне, обпалить, промине.
Пізанську вежу нашого терпіння
час долу гне.

Моя надія — вперта, найостання
на протягах надломлених століть —
пізанська вежа нашого кохання
здрігається,

хитається,
стоїть.

* * *

Вічність —
це коли нудно
і в бездіяльності
чекаєш на випадкове свято.

Мить —
коли поруч друзі,
з якими весело перефарбовуєш
дні в календарі,
натхненно лічиш
нескінченні щаблі білчиного колеса,
і кохана,
з якою втрачаєш відлік часу
та лиш іноді згадуєш
про омріяну Вічність.
Після смерті.

* * *

Я згадую Всевишнього,
коли тихого вечора
тонкий плужок місяця
наріже хмаринковий лан,
чиясь щедра рука
засіє незліченне зерно зірок,
і все навкруги
з непорушною вірою
чекає тріумфальної з'яви
безсмертного соняха сонця.

* * *

Де вимикач
і та рука всевладна,
що на магічнім світлофорі
запалює нам почергово
зелений — молодість — летить вперед,
дні не лічть
і смолоскипи-ночі
обачності водою не гасить,
а потім жовтий — зрілість — пригальмує,
довкола озирнись
і перші втрати —
ілюзій, друзів, сил і часу —
в обличчя вдаряє вітром крижаним.

І знаєш вже:
ось-ось червоне світло
засліпить очі і паралізує
потребу руху, думку і бажання,
а, втім, бажання довго не вщухають —
от лиш все більше не стачає часу,—
і, заздрісно накульгуючи, старість
за ними безнадійно не встигає
і мовчки спогляда на перехресті,
як на зелене світло мчать наївні,
ті, що не знають та й не хочуть знати
про руку усевладну й вимикач,
що на одвічнім світлофорі
запалює нам почергово
зелений,
жовтий...

БІОГРАФІЯ

Котилось яблучко зелене,
раділо сонцю і траві,
і хтось казав, як і про мене,
гарячого, безцеремонно:
“У нього вітер в голові”.

Котило яблучко червоне
жагу спізнати цілий світ.
Довкола кепкували крони.
А ми з ним: “Не забудь,— твердили,—
якого дерева ти плід”.

Котилось визріле. Губило
своє насіння в чорнозем.
Сади розквітлі не лічило,
зі мною тихо говорило —
відкіль прийшли,
 куди підем...

БІЙ ГЛАДІАТОРІВ

Ми вільними були ще вчора вранці,
безжурними — я і сусіда мій.
Та ворог нас здолав. І ось ми — бранці.
Й когось із нас чека останній бій.

Ми ладили — сірійці й єгиптяни.
Та недруг вдарив з півночі лихий.
І ось тепер на нас бряжчать кайдани.
Й когось із нас чека останній бій.

Хоч здавна наша зброя — серп і рало,
та меч далеко відкладать не смій! —
батьки нас вчили. Видно, вчили мало.
Й когось із нас чека останній бій.

Спізніле каяття. Жорстокі муки:
не ворог він мені — суперник мій!
Що ж — винен сам.

Мечі нам тицьнуть в руки,
й когось із нас чека останній бій.

Та донечка моя його кохає.
Він красень — єгиптянин молодий.
Він прагне волі. Жити він жадає!
Підставлю груди.

Бій останній — мій...

* * *

Сором'язлива квітка,
що цвіте вночі
й поспішно стулює пелюстки
з першими променями сонця,

нецілована жінка,
що сама себе переконала
у власній незугарності
й сумно бреде байдужою вулицею,

похнюплена країна,
що ніяк не повірить
у свою красу і силу,—

як багато у нас можливостей
стати щасливими.

* * *

... а світ нічого не навчиться.
Як і впродовж сліпих віків,
напівзадушена синиця
стирчатиме із кулаків.

Та в щастя вигляд не їстивний.
Та й ситість крил не добавля.
І знову погляд чийсь наївний
шукає в небі журавля...

ІВАН ОПІЄНКО

Слабкі будують храми в небі.
До неба тягнуться малі,
згубивши істину в золі,
все моляться в палкій потребі
знайти опору на землі.

Нащадки каїнів і хамів,
що небо узяли на сміх,
прибрали сан божків земних,—
привласнили і святість храмів,
блазнюють і гендлюють в них.

І тільки велетні єднають
земне й небесне. Між облуд
не стогнуть і не проклинають,
і, зділюючи нас, лишають
високу честь, свідомий труд.

БДЖОЛИНА НАУКА

Коли необачно зженеш
із квітки бджілку,
вона поступиться —
місця під сонцем вистачить всім.

Коли нерозумно заважатимеш
бджілці трудитись,
вона нагадає —
Господь їй дав жало.

Коли безцеремонно полізеш
до бджоли у вулик,—
за неї вступиться
увесь бджолиний народ.

* * *

Наївні хрущі,
яких нічого не навчив
технічний прогрес,
стукають і стукають
упертими лобами
в твоє вікно.

А я вже навчений —
хоч видавай диплом
про засвоєння науки обачності:
байдуже проходжу
повз твоє звабливе світло,
та іноді невимовно заздрю
наївним хрущам,
які ще здатні
робити прекрасні дурниці.

* * *

Перестрілка поглядів —
очікувальних, змовницьких,
гордо-незалежних —
безперервна запекла стрілянина.

Та мені вона не загрожує.

Короткий — такий короткий — час
колись влучали й у мене.
Тепер же самі перельоти.
І я,
мов старе висухла дерево,
тільки заважаю
прицілюватись іншим...

* * *

Вчорашній день — засохла квітка,
перелік ще болючих втрат.
Лиш ніч між нами, й лине звідти
непризабутий аромат.

День нинішній цвіте-буяє,
бува — п'янить, бува — гірчить.
То мучить нас, то спокушає
вже вкотре зупинити мить.

Та на майбутнє всі надії.
І час уява підганя.
І зблискують наївні мрії
на бруньці завтрашнього дня.

ТВОРЧИСТЬ

1

Для того, щоб говорити про людей,
треба вийти з натовпу,
лишивши там
безвільно-лякливу психологію.

Для того, щоб говорити про людей,
треба стати кожним із них,
вбираючи тисячами очей
нескінченну мінливість буття.

Для того, щоб говорити про людей,
треба самотужки опанувати
науку любові й ненависті
і вимовляти кожне слово так,
ніби складаєш найважчий іспит.

2

Мокрий пісок — надчутливий поцінувач —
залишає на згадку
кожний доторк пальців
до недовговічних замків.

Гранітний валун — незворушний споглядач —
не міниться в лиці
й від найбільшої хвилі,
залишаючи емоції вікам.

Душа творця — незламність і плач,—
грузнучи у в'язкому піску,
розбиваючись об каміння,
у надтерплячому поступі до мети
лишає витвори натхненного прозріння.

Морозної ночі
задубілий місяць
мутикав сумний ноктюрн,
записуючи мелодію
нотами зірок
на лінійках Чумацького шляху.

А вранці веселе сонце
стерло партитуру
з блакитної сторінки неба
і, посадивши на гарячі промені
верткі ноти галасливих горобців,
ушкварило
запальний
гопак!

* * *

Хвилиний сплеск загнudzаних емоцій —
і вмить разюче змінюється світ.
Це пекло — будь рабом на кожному кроці
умовностей — що слід і що не слід.

За кожним словом зірко пильнувати,
тримати в шорах вирази облич,
і без кінця себе дресирувати,
і гамувати поривання, клич.

Та раптом чуєш регіт горобиний,
зозулі безсоромно-віщий альт.
Будяк хапа нахабно за штанину,
спориш пробив неввічливо асфальт.

Гарбуз живе на вишні без прописки,
в чужий город залізли огірки,
зчиняють бешкет невгамовні кізки,
знов підмиває берег плин ріки.

І сонячним враз стане день похмурий,
в мороз тепліше на душі стає.
Немає у природі кон'юнктури —
вона така, яка насправді є.

* * *

Чоорноока хмаринка,
зосереджено насупивши бровенята
й співаючи сама собі,
бліскучими дощовими нитками
старанно вишиває небо і землю.
Її підбиває під лікоть
задериковатий вітер,
кепкуючи над нею,
погордливо підсміюється грім,
та, сховавшись у домівки,
удають, ніби нічого не помічають, люди.
І лиш похилені верби
прислухаються до неголосної
хмаринчиної пісеньки,
й веселе білокосе дівчисько
назбирає по ниточці
гарячих тонів до своєї вишиванки.
Коли ж хмаринка
скінчить роботу,
самоцвітно засяють вишиті нею луки,
а сонце повісить сушитись над полем
барвистий
рушник
веселки.

* * *

Кожна мить на вічній рахівниці
додає ще крихітку буття.
Кожний день до Божої скарбниці
забирає ще одне життя.

Кожний ранок, може, і останній,
тим усе солодший, що він є.
Юність загубилась у тумані.
Старість тихий голос подає.

* * *

Кохана,
ми розмовляємо
через ретранслятор юності —
чарівне дзеркало,
що розгладжує зморшки,
повертає голосам п'янку дзвінкість,
в якому й випадковий солодкий доторк
триває вічність.

У гарячих похапливих ночей
пам'ять коротка,
що, мов у нетривкому калейдоскопі,
не лишає навіть споминів облич,
а найдовший цілунок
встигає стати обтяжливим
буденним обов'язком.

У нашої ноші легкі крила.
Перемовляємось очима.
Доторкаємося серцями.
Мила.

* * *

Тепло весняне — перші поцілунки,
несмілий доторк до холодних щік,
недорогі безцінні подарунки,
що будять квіти й сонне лоно рік.
Ще де-не-де лежать сніги торішні,
та б'є джерельцем пісня із грудей.
Ось-ось розквітнуть відчайдушні вишні,
і тьохне захмелілий соловей.

Тепло осіннє — спогади неспішні,
тремке віддуння зоряних ночей,
напівобійми — ніжні і безгрішні,
любов онуків, каяття дітей.
В саду життя важких плодів зривання,
терпіння й віра — хоч би що було —
гаряча, невпокорена, остання,
що по зимі повернеться тепло.

* * *

Дорогу життя ми торуєм одну,
та можна по-різному жити:
один по собі залиша борозну,
а інший — потоптані квіти.

Колись для живих обірветься наш сміх,
та з вічним життям ми не квити:
надгробки сліпі пам'ятають одних,
а інших — дерева і діти...

* * *

Зморшки подумки розгладжу,
попіл сивини здмухну.
Старість — візажистку вражу —
присоромлю й прожену.

Розжену тумани буднів
і, спружишивши ходу,
в юні дні багатолюдні
із тобою забреду.

Милуватись спрагло хочу
я тобою, як тоді,
бо твої кохані очі
незбагненно молоді.

* * *

Він шукає опори в ненадійному світі,
чекає дарунка долі,
сподівається на доброго дядечка.
Я збираю докупи
бездумно розкидане каміння
і на підмурку вічної душі
будую надійний дім.

Може, тому
навколо нього
товчуться одні завидющі плаксії,
а поруч зі мною
незнайомий ще вчора чоловік
постукує веселою кельмою.

І дім росте...

МОНОЛОГИ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

1. ВИБІР

Держава починається в мені,
як світ безмежний в крихітній краплині,
як безмір всіх сторіч в одному дні,
як поле в набубнявілій зернині.
У кожному з нас держава пророста,
як ліс росте із пагонів зелених.
Є в ній краса, і міць, і висота,
коли вони в деревах є окремих.
І як коріння, стовбур, гілка, плід —
зростає наша гідність, міць і слава.
І на скрижалях залишає слід
людина,
 рід, народ,
 моя держава.

Тому я у Всевишнього повік
легких шляхів і долі не попрошу.
Бо гетьман — то звичайний чоловік,
що на плече узяв найважчу ношу.

2. ПЛАЧ НАД ІВАНОМ ГАНЖЕЮ

Чи кінь спіткнувся, чи рука втопилась —
без вершника із бою вибіг кінь.
Зажурено тополя похилилась,
пилявське поле вкрила чорна тінь.
 Не ти завдав останнього удару.
 Сочиться потолочена трава...
 Ой рано ти спочити ліг, косарю,—
 ще тільки починаються жнива.
Ще тільки ми налаштували коси,
ще тільки згуртували трударів
і перші лиш омріяні покоси
поклали на п'янку стерню ланів.

Та голову тобі вже не підняти,
і сонце не для тебе вже зійде.
Полковнику, полковнику, мій брате,—
хто уманців до бою поведе?
Бенкет кривавий, і незвані гості,
і дзвін шабель в шаленому танку.
З ким гнати зайд до Львова і Замостя?
З ким Бродів чашу випити гірку?
Шлях нелегкий до волі і достатку.
А скільки сліпоти і глупоти!
Полковнику, полковнику, мій батьку,
навчи, як довге поле перейти.
Вважають бидлом нас пани лукаві,
та ми — народ, ми — горді козаки.
Ми на поля від Січі до Варшави
виводим вправних косарів полки.
Ніколи й найслухнянішим не пізно
із ший затерплх скинути ярмо.
Сміливий ворог, коли ми — нарізно.
Нахабне панство, коли ми — спимо.
Прощай, козаче. А я далі йтиму,
соратників своїх переживу.
Полковнику, полковнику, мій сину,
кому віддам у спадок булаву?..

3. ОСТАННІЙ МОНОЛОГ БОГДАНА ХМЕЛЯ

Колись мене судитиме нащадок
і в енциклопедичній правоті
або категоричній простоті
все пригадає: небагатий спадок,
не ті здобутки й підсумки не ті.

Все ревно зважить — задуми і справи,
приміряє до зросту булаву
і дорікне суворо й нелукаво
за вчасно не підкорену Варшаву,
за недоречно знайдену Москву.

Гай-гай, нащадку,— як тобі там просто.

Відомо, хто є недруг і хто друг.

Без остраху проходить полем плуг,

де ляхи нас обсіли, як короста,

де тільки й правди, що Великий Луг.

Де у неволі кримській чи турецькій
безвинні бранці, тисячі дівчат.

Де душно православній вірі грецькій,

й відступник, свій, Ярема Вишневецький —

гонитель найзапекліший і кат.

Я знаю — буде і в твоєму часі

немало яничарів і панів.

Та ти ж нащадок славних козаків,

грози всіх зайд, що до чужого ласі,—

невже ти ці уроки не завчив?

Невже в тім майбутті, яким ми снили,

народ наш не позбудеться ярем?

Невже покірно ви чуби схилили?

Невже здобутки наші розгубили,

і ми даремно голови кладем?!

На зламанім гіллі не буде плоду.

Хто підність втратив, той навек васал.

Тим, хто себе в холопи записав,

в борні не завойовану свободу

ще жодний не давав універсал.

Я помилявся. Визнаю провину

свою перед Всевишнім і людьми.

Та понад все любив я Україну.

Зумій і ти, мій нерозумний сину,

зробити стільки, як зробили ми.

УРОК ЛИТОВСЬКОЇ

Спочатку було Слово.

І слово було ВІЛЬНЮС...

А. Криловець

Притулю до серця скрипку слів,
поведу смичком по срібних струнах —
ніби понад плесом просвістів
сивий вітер і заснув у дюнах.

Вслухаюсь, про що співає ліс.
Вторить він симфонії осінній
і шепоче: — Сину, поклонись
неньці, рідній мові, батьківщині.

Рідні луки, ріки і поля
знають чарівне прадавнє слово.
Слухай — все до тебе промовля.
жебонить струмочком рідна мова.

Гомонить світанком трудовим.
тєохкає у вечори бузкові.
І розносить світом її грім,
сіють в душі ніжні коліскові.

Там, де народився, все твоє,
якщо сам бездумно не зречешся.
Світові повідай, хто ти є,
ким перед віками наречешся...

Так могутній ліс мене навчав
в щемну мить побачення з Литвою,
щось в моєму погляді шукав
і хитав поважно головою.

І поміж смарагдових полів,
до яких душею часто лину,
завдяки Литві я зрозумів
і себе, і рідну Україну.

І серед зеленого жалю,
де не гаснуть тони барвінкові,
я тому людей і світ люблю,
що знайшов себе у рідній мові.

ЛИТВА

А нам казали: мовчазна вона.
Та ми давно упевнились — співуча.
До нас її окрилена даіпа
з-над Нямунаса дзвінко долина,
віддунюючи на Дніпрових кручах.

Нашіптували, що вона сувора
і що надміру серце в ній тверде.
Та хто пізнав на світі стільки горя,
той, як рибалка в хижій пащі моря,
суворо й твердо човен свій веде.

А нам казали, що вона маленька.
Та нині знаєм ми, яка в ній сила,
бо і не раз долала воріженька,
і, як безмірно щедра, мудра ненька,
сусідів —
не дорослих ще —
учила.

А нам казали...

А ми й перестали
вслухатися в облудливі слова —
бо ж на плечах і в нас є голова.
У ній ми друга вірного надбали
з ім'ям і ніжним, й гордим — Lietuva.

* * *

Як в полі колос, хвиля в морі,
як деревце серед лісів,
не загублюся я у хорі
тисячострунних голосів.

Малий у натовпі й безликий,
із голосочком — просто сміх —
я неповторний і великий
поміж соратників своїх.

Незримі виростають крила,
і не завзятий вітерець
їх надимає, мов вітрила,—
то подих збуджених сердець.

І вдячний зал злітає з нами
над прозою похмурих днів.
Не голосами — так серцями
в цей час підхоплює наш спів.

Спів і печальний, і величний —
від реквіємів і до од.
Ми в нім єдині, сильні, вічні.
Ми — хор,
 грумада.
 Ми — народ.

* * *

Я вперед не біжу,
в завтра не зазираю.
День до денця співаю
і над миттю дрижу.

* * *

Питання, що колись зривалися бездумно
струменями дощу,
зависають нерішучими бурульками
на закрайку губ
і ростуть під постійним напливом
усе важчих думок —
то охолоджувані подихом сумнівів,
то зігріті сонцем невмирущих сподівань.

Скупо гублять краплі слів,
чекають слухної миті
або обережного двірника,
що зіб'є їх поодинці,
аби не гримнули зненацька
на байдужі голови
перезрілою брилою гнівного “Чому?!”

* * *

Чи морози сиві, чи відлиги,
чи жорсткі, безжалісні льоди,
та Дніпро все ж звільниться від криги,
пружно вдарить струменем води.

Сам. Розправить плечі. Гордо скресне.
Розіллється, вкриє береги...

У душі також бувають весни,
якщо лід зламати до снаги.

СТАРОСИНЯВСЬКА ВЕСНА

1

Засніжена Синява.
І вітер — навідліг.
Весна така лукава —
то сонечко, то сніг.
Весна така щаслива —
пора її прийшла.
Ні віхола, ні злива
не стримають тепла.
Усміхнені дерева
в калюжах до колін:
“Хоч нині, люди, зле вам —
чекаймо перемін!
Очікуймо, творімо,
розтоплюймо льоди.
Хоч як лютують зими —
вони не назавжди”.
...Розбурхана уява.
Замріяна печаль.
Засніжена Синява.
І вже блакитна даль.

2

І дні ще сонцем не зігріті,
і ночі снігу ще сипнуть,
а вже веселі первоцвіти
подарували нам весну.
Уже граки майструють гнізда,
про щось завзято гомонять.
Це не весна приходить пізно —
це наші кволі душі сплять.

А поруч діти — наші квіти,
і що їм наш скептичний сум?
Вони народжені радіти
і повертати в світ красу.
Проб'ють, немов торішне листя,
всі наші стогони й жалі —
законодавці і міністри,
і наші радники малі.
І зацвітуть. І не обмежить
ніхто їх волю пломінку.
І лиш одне від нас залежить —
на квітнику чи смітнику...

3

— Христос воскрес! — Воістину воскрес! —
вітаються на кладовищі люди.
Немає див, їх убива прогрес.
Та це — було, і є, і завжди буде.
Півсвіту снігом взимку замело,
та воскресає все довкола знову.
Збирається на проводи село,
на щиру і неголосну розмову.
Стоять погожі, богодані дні,
і як пташиний ключ додому лине,—
збирається святково до рідні
розкидана і спрагла Україна.
Збирається, іще стачає крил
на вічний голос роду долетіти,
подумати над тишею могил,
про сокровенне тут погомоніти.
Між негараздів і дрібних незгод,
коли в безвірі тануть наші сили,
можливо, нас зберуть-таки в народ
свята земля і батьківські могили.

СПОМИН

Веселий дощ полощеться в воді,
збіга в риштки хвилею швидкою.
Враз інший пригадався дощ — тоді,
в дитинстві над зеленою Іквою.

Стрибали у відерці окунці,
а поплавці пірнали щохвилини,
і вибивали на воді краплини
верткі недовговічні пухирці.

Догримувало десь удалині,
ген крапельки блищать на верболозі.
І усміхалось сонечко мені,
і кіт Васько всміхався на порозі.

Матуся проказала: — Оце так!
Ти, часом, сам не побував у річці?
Сьогодні наш Васько наїсться всмак,
ще буде трішки і тобі, й сестричці...

Раптовий спомин. Скільки нині їх,
здавалося, з нічого виринає:
то лист опалий, а то перший сніг
щоразу у дитинство повертає.

Й коли, бувало, мову заведе
завзятий грім з дніпровою водою,
подумається: як без мене йде
веселий дощ
над рідною Іквою?..

* * *

Так буває: об'їздим півсвіту,
десь блукаємо стільки часу
перед тим, як щасливо відкрити
батьківщини малої красу.

Ми від вражень уже притомились.
Що здивує, здавалося б, нас
в тій провінції, де народились,
у краю без рекламних прикрас.

Тут ні моря, що погляд схвилює,
ні саванни, ні джунглів, ні гір..
Чорногуз через поле прошкує —
із дитинства мого землемір.

Негучні тут і будні, і свято,
щирі люди, відкриті серця.
Рідна школа і батьківська хата —
наймиліші у світі місця.

Хоч все рідше сюди залітаєм,
десь пустивши коріння своє,—
у думках все частіше вертаєм
в край, де перша зозуля кує.

Тут нас ждуть не розбещені славою
і шепочуть привітні слова
дім, що зветься Старою Синявою,
найчарівніша річка Іква.

1988–2001

ГОРОБЧИК

Найбільший птах у світі — страус.
Найкраще пір'я — у папуги,
а пісенька — у соловейка.
Та я горобчика люблю.

Орел нікого не боїться.
Сова у темноті все бачить.
Живе аж триста років ворон.

А я горобчика люблю.

ПРОЩАННЯ

У серпня пристрасні очі,
гарячі медові вуста,
та вже захмелілі ночі
тверезий туман огорта.
Іще нетерплячі руки,
обіймів задушливий щем,
та раптом примара розлуки
ударить холодним дощем.
Дарує ще квіти і досі
і ніжні шепоче слова,
та вітром пронизливим осінь
останні надії здува...

* * *

Осіннім яблуком впаду до твоїх ніг,
ледь чутним скриком попрощаюся із літом,
скажу все те, що за тепла не встиг,
не виповів листком, веселим цвітом.

Осіннім вітром припаду до ніг твоїх,
губами спрагло розшнурую черевичка.
Всю ласку вихлюпну, яку не смів, не зміг
віддати там, де панувала звичка.

Осіннім спомином до ніг твоїх впаду,
останнім сміхом і останньою журою.
Відгомону. Відмірю. Перейду.
Й до вічності полину із тобою.

* * *

В цей світанковий дощ
вдячно хиляться віти
і губами листків теплі струмені п'ють.
В цей світанковий дощ умиваються квіти,
що рум'янцем палким до усіх розцвітуть.

У цей лагідний дощ зачудований вітер
у кущах десь припишк — не шумить, не гуде.
Довгі вуса свої житній колос не витер,
щось мугиче під ніс, тихо полем бреде.

У цей сонячний дощ наливається літо
вічним соком буття — запашним і терпким.
В ніжній млості серцець зачинаються діти,
довго хочеться жити, довго бути молодим.

Цей світанковий дощ
гасить свічечки-зорі
до нових молитов і розчулених прощ.
І єднає весь світ у довершеном хорі
самоук-диригент, доброзичливий дощ.

САД

А коли впаде останній лист
на холодне дзеркало води,
скажем: недаремно ми цвіли,
пестили омріяні плоди.

Глянемо на світ із висоти
літ прожитих — де вони взялись...
Хай невічне листя відлетить,
ми ж навек гіллям переплелись.

Хай холодний вітер із дощем,
хай мороз — ми родом із весни:
до плеча притиснемо плече
і полинемо у бузкові сни...

СПІВАЮТЬ “ЧУМАКИ”

1

Морозиву,
яке веде за руку
рудого неслуха,
міцним напоєм,
що весело булькають
у захмелілому дядечкові,
незграбному візку,
який неввічливо штовхається,
пробиваючись до ескалятора,
вхід у метро
суворо заборонено!

А ось цим моторним хлопцям,
що обнялися з гарною піснею,
лагідно усміхається контролерка:
— Ласкаво просимо!

2

Риплять вози в столичному метро,
і сиплеться гаряча сіль на шпали.
І лине пісня, як колись співали,
йдучи крізь степ, минаючи Дніпро.

Лунає спів під кам'яним склепінням,
у стіни гупають важкі слова.
Вчувається — за овидом осіннім
ридає-квилить чайка степова.

І слухають сучасні печеніги
праголоси, праспів, прадавнину.
І тане під солоним сонцем крига,
з ярма звільнивши душу не одну.

Братове-чумаченьки! В час негоди
кому стогнати — нам своє робить.
Нести в серцях пісенний світ свободи
і охололих співом запалить.

Ми скінчим піснею, цьвохнем батогами,
зітремо піт — де й дінеться журба.
І ескалатором піде за нами
до світла

вже народ,
а не юрба.

* * *

Ігореві Жуку

А гітара — це мобільний телефон,
що доступний і “крутим”, і вбогим.
Треба лиш дібрати щирий тон —
і знайдеш зв'язок з людьми і Богом.

Треба лиш набрати точний код,
проспівати чесне, чисте соло —
і вслухатиметься в сув'язь нот
усе ширше й приязніше коло.

І привабить, і згуртує спів,
і притомлені розправить плечі —
тільки б між зігрітих серцем слів
не було брехні і порожнечі.

Між самозакоханих реклам,
де гарцює шлягер децибільний,
як потрібен нині спраглим нам
цей зв'язок — душевний і мобільний.

Щоб мінор змінити на мажор,
щоб підтвердити характер наш пісенний,
щоб постав із нас доладний хор —
всемогутній і натхненний...

* * *

Скільки ранків до нас усміхалось,
скільки хмурилось вечорів...

Починалось життя,

здавалось —

світ обійми до нас розкрив.

Скільки мрій чули приязні зорі,
але й скільки, ламаючи крок,
ми стрічали в людському хорі
злих галактик і чорних дірок.

Сиві вже, та усе ще — діти,
ми второпати не могли,
бути як — чи й собі зчорніти,
чи світити комусь з імлі.

Ось і вечір жертовно згорає.
Час визбирувати камінці.
Зірку в натовпі хмурім шукаю,
грію свічку тремку в руці...

Зміст

ХОР (есеї)	4
ЧАС ПОПЕЛЮШОК	9
В У Л И К	55
В А Л К А	115

Літературно-художнє видання

ЦУШКО Сергій Вікторович

ХОР

Партитура буття

Редактор Д. С. Чердниченко
Художнє оформлення та макет
Н. В. М'яковської, І. С. Дерій
Комп'ютерний набір А. Т. Калібекової
Комп'ютерна верстка С. П. Нікіфорова
Коректор О. С. Самара
Палітурні роботи виконали:
О. М. Ганнисик, Я. П. Намака

Підписано до друку 7.07.2004 р. Формат 84×108^{1/32}.
Гарнітура “Лазурський”.
Папір офсетний без вмісту кислоти.
Умовн. друк. арк. 8,4. Облік-вид. арк. 6,37.
Наклад 500 пр. Зам. 04-32.

Університетське видавництво “Пульсари”.
Адреса видавництва та друкарні:
04071, Київ-71, вул. Межигірська, 7/16Д.
Тел. (044) 425-12-75, 425-04-96.
e-mail: mail@pulsary.com.ua
<http://www.pulsary.com.ua>

Цушко, Сергій

Ц91 Хор: Партитура буття.— К.: Унів. вид-во “Пульсари”, 204.— 160 с.
ISBN 966-7671-86-0

Книжка “Хор” відображає нелегкий духовний поступ особистості в житті, що упродовж останніх років стрімко змінюється. Головна думка поезій — самотня людина беззахисна перед безліччю труднощів, проте знаходить опору, духовно міцніє і зростає в співдружності, яку створюють Хор-родина, Хор-громада і її найвищий вияв — Хор-народ.

ББК 84.4 УКР6